

יח ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני
 ידברנא עבדך דבר באוני אדני
 ואליתר אפק בעבדך בי כמוך

רש"י

לקט בהיר

(יח) ויגש אליו. דבר באוני אדני. ויכנסו דבריו
 באזניך (כ"ח): ואל יחר אפק. מכאן אתה למד שדבר
 אליו קשות יי: כי כמוך כפרעה. חשבו אתה צעוני
 כמלך (ט) זהו פשוטו, ומדרשו סופך ללקות עליו
 בצרעת (י) כמו שלקה פרעה על ידי זקנתו שרה על
 לילה אחת שעכבה (כ"ח), ד"ה מה פרעה גזר ואינו
 מקיים (י) מצטעח ואינו עושה אף אתה כן, וכי זו היא

יג) פי' אל חשליכס מעמך, אלא תקבלס כדי לדייק בהס
 ותצניס על צריין, וכדי שלא חשיני ריקס מלפניך, וההכרת,
 שאס פירושו כמו בשאר מקומות שמינת באזניך הוא כמו
 לפניך, כלומר למשמע אזניך, וכמו שחרגוס אונקלוס קדם
 רבוני, א"כ מיותר מינת דבר, וגם אין לו שחר, שהיל"ל
 ידבר נא עבדך באוני אדוני, אלא ודאי פי' שהדבר יהיה
 באזניך וכמו שאמרנו (מ"ל), וצעבור שדבריו ינסס כוונות
 עמוקים לא רק פשטם אמר כן (בז"י), והש"ס כתב ההכרת

משום שע"י מלך היו מדברים, וכי האונקלוס לא ידע זאת,
 מדברים לפניו ובאזניו שהוא רואה את המדבר ושומע דבריו:
 (יד) פי' סגנון הדיבור ותנועות פיו וקולו היה בדרך קשות,
 וזאת אין אנו יכולים לדעת מהכתב, אלא העדות על זה
 הקדמתו שאמר ואל יחר אפק, מכלל שהיה שם דבר שיכול
 לחרוץ אפו, והגם שדרשו חז"ל דברים קשים כגון אהרוג אותך
 עם פרעה, ומלקה כפרעה, ומחלה בעלילה זאת וכו', פשוט
 הוא שלא אמר דברים אלו בפירוש, אלא חז"ל דייקו זאת
 מדבריו שהיתה בהם כוונות אלו, וכן מי ששמע דבריו היה
 מבין כוונתם (מהרש"ל), ועוד יותר מזה ההקדמה שאמר
 ואל יחר אפק היא היא הנוחנת להעמיק דבריו ולהבין
 בהם הקשות (מ"ל): (טו) ולא אמר כפרעה שאין המכוון
 שחשוב כפרעה, אלא כמלך, כי לפי פשוטו נאמר פרעה
 לשבת, משא"כ לפי המדרשות נאמר פרעה לגנאי,
 ולזה לא אמר הכחוש כי אתה כפרעה, אלא אמר ב' פעמים
 כ"ף הדמיון, כלומר פרעה כאתה ואתה כפרעה פי'
 שניכס מלכים (רא"ב), ונתינת טעם של כי הוא עו"ה
 לא מפני מעוט חשיבותך אדבר קשות, אלא מפני מרירות
 לבי, ואין אדם נתפס על צערו, לזה אל יחר אפק כי חשבו
 אתה צעוני, ולא די לרש"י פשט זה, כי מה ענין פרעה לכאן
 היל"ל כי אתה כמלך (מ"ל): (טז) צויק"ר פרשת מאורע
 חשב י' דברים שגורמים הנרעת וא' מהם הגזול את שאינו
 שלו, ומייתי ראיה מעוהיה שלקח הבהונה, לזה כמו פרעה
 (שהיה בימי אברהם) שעכב את שרה ולקח כמו כן אתה
 חס מעכב את בנימין (ב"א), או משום שהקב"ה משלם
 מדה כנגד מדה, והמפריד אשה מבעלה או בן מאביו
 לוקח כדד יצב (ד"ד), וזה הדרך בעלמא ג"כ לא די שמינת "כ"י לא אחי
 שפיר: (יז) שגור שעבד לא ימלוך ועשה אותך למלך,
 ומה שאמר מצטעח ואינו עושה, לא מצינו שכתב כן
 כפרעה, אלא כל שכן הוא שאם עבר על הגזירה
 שפיטח שאינו עומד בדיבורו, ואמר זאת כדי להשוות
 אליו את יוסף שאמרת שלא יחסר לו דבר רק תשים
 עינך עליו, ונקט האי לשנא שימת עין לפי שכל שימת
 עין הוא לטובה, וכי זו היא שימת עין להעליל
 עליו ולחשוך אותו בגנב, אלא לא מה שרצה לעכבו
 לעבד, שהרי לא אמר שייטיב

אור החיים

יח. ויגש אליו. לל"ד למה הולך לומר ויגש
 אחר שקרוב אליו היה ומדבר עמו עד עתה,
 ורז"ל דרשו (צ"ר צ"ג) ועיין שם דבריהם
 ולל"ד פשט הכתוב. עוד לא היה צריך לומר תיבת
 אליו ומוצן הדבר. עוד לל"ד אומרו כי אדוני לא
 נודע הריאוי למה, ואם לכל יחר אפו היה לו
 לאומרו כמוך לואל יחר וגו'. עוד לל"ד אומרו באוני
 אדוני, ורז"ל אמרו (שם) שיכנסו דבריו באזניו וזה

דרך דרש. עוד לל"ד כוונת אומרו כי כמוך כי לא
 נודע נתינת טעם זה להיכן חוזרת ואדרבא לל"ד
 שהוא גדול כפרעה יקפיד על מיעוט הנהגת כבוד
 וגדולה. אכן פשט הכתוב הוא כי דבר ידוע הוא כי
 מנהג המלכים ישבו לפניהם גדולי המלכות ושיריהם
 ויועיהם והיה אם צא איש על דבר משפט או דבר
 מאת המלך לא יעמוד בהפסק בין המלך ושירו
 היושבים ראשונה במלכות וחון לעגול יעמוד ושם

ידבר, וכמו כן ה
 ויגש אליו פי' ש
 המלך ובין השר
 המלך. ועיין מה
 יומא ד' צעינו
 המלך שיתראה לו
 אדוני ידבר נא כ
 זולתך וזה לא יי
 שלא ימחר להכ
 מהמוסר, והוא
 כי דרך זה יעשו
 לזה לא עבד לו
 הדבר כי כמוך
 בגמרא (ע"ז י'
 נלחח למלכה וכ
 היה נולח יהו
 בסכנת מות מדי
 הוא פרעה לזה
 אשר ע"כ מצק;
 שינחכו צטענו
 למלך שחייב כיו
 כי כמוך וגו' ע'
 ה"י) ואם ידבר
 שם יעשו למלך
 המלך עושה דב
 יועליו את לבו ו
 ממחילתו לדבר
 הוא איש חסד
 תקלה צ"מ. וצד
 דרך אומרו (מ
 האדם לאדם, וי
 עליו לרחמים
 ולחצוני" כד' ז
 א) שמינת אליו מי
 וזלת יוסף והמליך,
 אליו, בלב ולא ברגל
 עמהם. (ז) פ

כְּפָרְעָה: יט אֲדָנִי שְׂאֵל אֶת־עַבְדְּךָ לֵאמֹר תִּישַׁלְכֶם אָב אֹיְאָתוֹ: כ וְנֹאמֶר אֶל־אֲדָנִי יִשְׁלַנּוּ אָב זְקַן וְיִלְד זְקָנִים קָטָן וְאָחִיו מֵת וַיִּנְתֵּר הוּא לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ

יט רבוני שאיל ית עבדוהי קמימר האית לבון אפא או אחא: כ ואמרנא קרבוני אית קנא אפא סבא ובר סיבתין ועיר ואחיהי מית ואשתאר הוא

לקטא בהיר

רש"י

עמו הגם שיגנוב, ולדך זה הג' יותר מתאים בפשט הכתוב מדדך הב' באומרו כמוך כפרעה לשון הוה פי' טענך כטעב פרעה, ולדך הב' הי"ל מהיה כפרעה, אבל נמינת טעם של "כי" עדיין אינו מיושב, ולדך הד' נכון הנמינת טעם עו"ה אל יתר אפך כי אם יתר אהרוב אומך ואת פרעה, גם נכון ענין פרעה לכאן, אבל תיבת כמוך אינו נכון שהי"ל אשים אומך כפרעה, לזה הוצרך לכלל הד' דרכים (ג"א), ופשוט הוא שאין דעת חז"ל לומר שיהודה אמר דברים אלו, אלא רלוס לומר שכוונתו מהשבתו נראה בולט ויכיר מתוך דבריו וכנ"ל: יח) מאחר שהמכוון כאן הוא לומר לו שאתה היית

שימת עין שאמרת לשום עינך עליו (ב"ה), ד"ה כי כמוך כפרעה חס תקייעני אהרוב אומך ואת אדונך (ב"ה): יט) אדני שאל את עבדיו. מתחילה בעלילה באת עליונו^(י), למה היה לך לשאול כל אלה, בתך היינו מבקשים או אחותינו אתה מבקש^(י), ואע"פ כן ונאמר אל אדוני לא כחדנו דבר (ב"ר - תנח"י): (כ) ואחיו מת. מפני היראה היה מוליח דבר שקר מפיו^(י), אמר, חס אומר לו שהוא קיים יאמר הביאה* אללי (מ"ה): לבדו לאמו. ממותו*

שינוי נוסחאות הביאור. מאותה.

הגורם להביא את הקטן היה לו להתחיל אדוני גור עליו להורידו וכו', אלא ודאי זו מן התוכחה והקבלות, ועדיין מיותר הוא מה שאמר ונאמר אל אדוני וכו' היה לו להסמיק תוכחה השניה ותאמר אל עבדך הורדהו וכו', אלא ודאי גם זו מן התוכחה, שאע"פ שראית מדת השמות שלנו וענותמינו הימירה שהגם שידענו שהיא עלילה אע"פ אמרנו ולא כחדנו, לא מפני זה נמחק לבך ותאמר אל עבדך הורידהו (רא"ם): יט) פי' והראיה שעלילה הייתה, שמה לך ולמטפחותינו, וכי מי שבה לעשות מסחר על עסקי משפחתו שואלים אותו או על עסקי ממון שואלים אותו, ולי יהיה שששדת אותו בריגול ומקרת אותו מכל דברים כנהוג באים הנחמד, היה לך קודם לשאול ולחקור בעיקר ענין הריגול, למה באתם, והיאך באתם, היכן אכלתם, ומה ראיתם בדרך וכדומה ואח"כ חוקרים בדברים הנדריים, ושאלת המשפחה הוא רק לזורך החימוץ (ג"א), ואמר בדרך זה, ולא להפך אחרת וכתנו, או בתך וכתנו, או אחותך ואחתינו, כי מן הסתם תלה הגדולה במלך דקא יאות שהמלך יהיה חותם והם יהיו חתניו או אחי אשתו של מלך, והם הקטינו את עצמם שאינם ראויים להיות חותן המלך רק חתנו, גם אינם ראויים ליקח אחרת המלך (רא"ם), גם הסבירא כן נומנת שהאב הוא זה המשיא בתו, וזה הנהוג בעולם, לזה השאלה היומר קרובה היא וכי אחד מאתנו רצה לקחת בתך שרצית לדעת משפחותינו, אבל להפך מאחר שדרש משפחות כולם היומר קרוב לומר שאין רלונו לקחת בת אחד מהם אלא אחות כולם, ואציהם לא היה שם שידרוש ממנו משפחת בתו (מהרש"ל), עוד אפשר שדברו ע"פ האמת, שיוסף היה צא עבד למצרים ואין לו שם אחות רק בת אפשר שהיתה לו, והם לא היו להם אלא בת אחת לאשר, אבל אחות הייתה לכולם (יפ"ח): ב) ושקר הוא שהלא לא היה אלנו בחזקת ממ, כי למה ימות והוא

אור החיים

יהיה עבד, בג' רמז הכתוב) כי השררה אליו הוא נחונה, וזה שיעור הדברים כי תלוי כינוי תיבת אדוני כי הוא המלך, ואומרו ידבר נח פירוש ידבר עתה בזכינוי עבדות לפי שעה אבל אין הדבר עומד כן כי יהודה הוא המלך וכסאו יכון עולם. עוד

אור בהיר

(י) פי' נתנו לו אמירה זאת בפיו לרמוז, והוא לא ידע, וכן ברמז הסמוך. יא) שמקרא אדוני.

ב'חדוהי קאמו קה: כא ואמרת ק' קותי ואשוי ק' בב ואמרנא ק' עולמא קמשבק ישבוק ית אבדתי ק' לעבדיך אם ק' ועירא עמכון ק' אפי: כד ויהוה כד אבא וחיניא ק' כה ואמר אבנא ועיר עיבורא: נבול קמיות ק' נבול קמיות ק'

האם (כ) אין לו עו חס יעוצב (כ) את

היה דעמם כן, אבל ספק ספיקא זו יכול ולזה הלכנו לצקשו, אמו קיימת שהם או זה בן רחל עכ"ל, וד קצר הזה השמיענו ו תיבת "חס" שלא יי שחס יעוצב ימות, ה

הדברים (י), לומר אציו ואם לא יי והתחיל לומר א היתה שאלת אדני ממנו אלא כי ה בהכרח לאמר לן באומרו לאמר י הממייב אותו

יב) ולא די לה

אונקלוס

בראשית מד ויגש תקבב

וְאָבִיו אָהָבוּ: כֹּא וְהִיאָמַר אֶל-עֲבָדָיִךְ
הוֹרְדֵהוּ אֵלַי וְאֶשְׂמָה עֵינַי עָלָיו:
כב וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדָנָי לֹא-יִוָּכַל הַנַּעַר
לְעֹזֵב אֶת-אָבִיו וְעֹזֵב אֶת-אָבִיו וּמֵת:
כג וְהִיאָמַר אֶל-עֲבָדָיִךְ אִם-לֹא יִרְדֵּ
אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפְּוּן
לְרֵאוֹת פָּנָי: כד וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל-
עֲבָדָיִךְ אָבִי וַנִּפְגְּדֵלֹו אֶת דְּבָרַי אֲדָנָי:
כה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שָׁבוּ לָנוּ מֵעַט
אֶכֶל: כו וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לְרַדֵּת אִם-יֵשׁ

בְּחֹדְרוֹהִי לְאִמָּה וְאֲבוֹהִי רַחִים
לָהּ: כז וְאָמַרְתָּ לְעֲבָדָיִךְ אֲחֵי־תוֹהִי
לְוָתִי וְאֶשְׂוִי עֵינַי עָלֶיהֶּ:
כב וְאָמַרְנָא לְרַבּוּנֵי לָא יִכּוּל
עוֹלָמָא לְמַשְׁבַּק יַת אֲבוּהִי וְאִם
יִשְׁבּוּק יַת אֲבוּהִי וּמֵת: כג וְאָמַרְתָּ
לְעֲבָדָיִךְ אִם לָא יַחֹות אַחֵיכּוֹן
זַעֲרָא עִמְכּוֹן לָא תוּסְפּוּן לְמַחֲוִי
אִפּוּ: כד וְהָוָה כִּד סְלִיקְנָא לְעֲבָדָיִךְ
אָבָא וַחֲוִינָא לָהּ יַת פְּתָנְמֵי רַבּוּנֵי:
כה וְאָמַר אָבוּנָא תּוּכּוּ זְבוּנוּ לָנָא
זַעֲרִי עִיבּוּרָא: כו וְאָמַרְנָא לָא
נִכּוּל לְמִיחַת אִם אִית אַחֵינָא

לקב בדור

רש"י

האם י"ח חן לו עוד אח: (כז) ועזב את אביו ומת. אם יעזוב י"ח אח אביו דואגים לנו שמה ימות בדרך, נמכר לעבד ורוב עבדים קיימים ושלמים, ואין קושיא שהם לא אמרו כן בפעם ראשון, שבמה שאמרו והאחד אינו יכול להיות פירושו שהוא בחזקת מת, והגם שבשעה שאמרו לא היה דעתם כן, אבל עתה אמר שכן היה כוונתם, ומה שהלכו לבקשו מפני ספק ספיקא שנשאר דלמא הוא חי, אבל לא מפני ספק ספיקא זו יכול לומר להם הביאנוהו אלני (ג"א), עוד אפשר שמה"ג כשאמרו והא' אינו פירושו אינו בנמצא לפנינו, ולזה הלכנו לבקשו, אבל כאן אמר "מת" שאחר החיפוש הוכחנו לדעת שמת (ב"ב): (כא) ז"ל הפסיקתא זוטרתא: וכי אמו קיימת שהם אומרים "לאמנו" (פי' היל"ל מאמו) אלא ויותר הוא לבדו זכר לאמו, שאמו מתה, וכל הרואה אותה אומר זה בן רחל עכ"ל, ודייק רש"י בלשונו "מאותה" האם, ולא אמר מאמו כי מבליה שגדלתו כאמו היה לו אח: (כב) במאמר קצר הוה השמיענו רבינו ה' דברים, א' הגם שמיצת עוב ומיצת מת הם לשון עבר הו"ו שבראשם מהפסס להנא, ב' הוסיף מיצת "אם" שלא יתכן לומר שיעזוב וימות, ופשוט שהכוונה אם יעזוב, שהוא נתינת טעם על לא יכול לעזוב, ג' היאך אמר שאם יעזוב ימות, הלא ראינו שעזב ולא מת, אלא ודאי סברא הוה שימות ודואגים לנו שימות, ד' אין הפי' שאביו ימות

אור החיים

הדברים י"ח, לומר כי ללד ההכרח לקחו בנימין מאת אביו ואם לא יראהו עמכם ימות אביו מדאגתו. והתחיל לומר אדני שאל אח עבדו י"ח פירוש לא היתה שאלת אדם לכיוולא זו שיוכל למנוע החשובה ממנו אלא כי היתה מאת אדוני לעבדיו וכיון שכן בהכרח לאמר לך י"ח אמיתתן של דברים. עוד יראה באומרו לאמר כי מלבד השאלה עשית לנו דבר המחייב אותנו לאמר לך בלא העלמה כי עשה אור בדור

יב) ולא די להתחיל מפקוק ל' ועמה כנאוי וגו'. יג) ולא אמר אחה שאלת אופנו. יד) זה פירוש מיצת לאמר.

אֲחִינוּ הַקָּטָן אֲתָנוּ וַיְהִדְנוּ בִּי לֹא נוֹכַל
 לְרֹאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאֲחִינוּ הַקָּטָן אֵינְנו
 אֲתָנוּ: כו וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אָבִי אֵלֵינוּ
 אַתֶּם יַדְעֶתֶם כִּי שְׁנַיִם יִלְדֶה־לִּי אִשְׁתִּי:
 כז וַיֵּצֵא הָאֱחָד מֵאִתִּי וַאֲמַר אֶךְ טָרַף
 טָרַף וְלֹא רִאִיתִיו עַד־הַנְּהָ: כח וַיִּלְקַחְתֶּם
 גַּם־אֶת־זֶה מֵעַם פְּנֵי וְקָרְהוּ אֶסּוֹן
 וְהוֹרְדֶתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בְרַעַה שְׂאֵלָה:
 ל וְעַתָּה כָּבָאִי אֶל־עֲבָדְךָ אָבִי וְהַנְּעַר
 אֵינְנו אֲתָנוּ וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ: שני
 לא וְהָיָה בְּרֹאוֹתוֹ כִּי־אֵין הַנְּעַר וְמַת

ועירא עמנא ונחות ארי לא נבול
 למחזי אפי נברא ואחונא ועירא
 ליתוהי עמנא: כו ואמר עבדך
 אבא קנא אתון ידעתון ארי תרין
 ילדות לי אתתי: כז ונפק חד
 מלוחי ואמרית ברם מקטל קטיל
 ולא חזתה עד כען: כח ותדברון
 אף ית דין מן קדמי ויערענה
 מותא ותחתון ית שבתי
 בכישתא לשאול: ל ויגען כמייתי
 לות עבדך אבא ועלימא ליתוהי
 עמנא ונפשה חביבא לה
 כנפשה: לא ויהי כד יחזי ארי
 לית עלימא ומית ויסתון עבדך

ית שיבת עבדך
 לשאול: לב ארי
 בעלימא מן אבא
 איתנה לותך ואהי
 יומיא: לג ויגען
 תחות עולימא
 ועולימא יפק עם
 אכרין אפק לות
 ליתוהי עמי דלך

ש"ט: (לז) כי ע
 למה* חני נכנס לו
 מבחוק ואני נתקשר
 עולמותי (תנה כ"י)
 וגו'. לכל דבר א
 שינוי נשמאות מת. א

הכ"י) הרי זה נ
 לא ראהו עד עתה
 פירוש אך מיעוט
 (שם ל"ג) חיה רי
 פ"ד) שנתכוון אל
 כבר בעונות הוי
 בניס שעתיד הוי
 (סוכה ל"ו) ובל
 טיפות ו
 לג. ישב נא

אביו. יח) שלכאון
 אמר ב' דברים, הא' ג
 ושטו. ב) ואם לא

לקט בהיר

רש"י

מלערו שדבר זה אין לו טעם, כי למה ימות אם בנו האביו
 יעוזב אותו לימים או שבעוה, אלא בנימין ימות, ה' נתן
 טעם למה אם יעוזב ימות, לפי שטבע משפחה זו כן הוא
 לפי חלשתם וטורח הדרך טבע שלהם שלא לעמוד בו, כי גם
 אמו בדרך ממה (רא"ם), ולפי"ז מה שאמר הכתוב ועוז את
 אביו, התקרון לאו דוקא שיעוזב את אביו, שאפילו ילך אביו
 עמו אינו מועיל, כי רחל מתה בדרך הגם שיעקב היה עמה,
 אלא הכוונה שיעוזב את ביתו וילך בדרך (נח"י): בג) כבר אמר יהודה ועוזב את אביו ומת, ושם לא אמרו חז"ל צ"ר
 כלום שפירשו פשוט כמו שאמרנו שם שדואגים אנו מסכנת דרכים שנטבע הוא להיות הדרך מסוכן, וכאן הוסיף לומר אסון
 פי' חוץ לדרך הטבע, וע"ז קשה וכי בבית לא יקראנו אסון, לזה אמרו חז"ל שהשטן מקטרג וכו', כלומר חוץ סכנת הדרך בל
 השטן וטוען שעתה בל העת לשלם לאדם זה מה שהגיעו כבר, ובה נחל מה שהביא רש"י מאמר חז"ל זו עוד הפעם הגם
 שהביאה בפרשת מקץ, כדי לפרש דברי יהודה הכפולים (ג"א): כד) ההכרח לזה, מדעשה הכתוב מעשה יוסף הקדמה
 לכאן, גם אמר ילדה לי "אשתי" ולא אמר ילדה רחל, הלא ד' נשים היו לו, וגמר אומר ולקחתם "גם" את זה, מכל זה נראה
 שכל השלשה ביתו יגרמו הורדת שבתו שאולה (רא"ם): כה) שאין לומר ומת הנער, ויהיה פירושו שאם לא יעלה עם
 אחיו יחשוב אביו שמת וזה ימות גם אביו, זה אינו, כי למה יחשוב כן הלא יאמרו לו שהוא עבד במצרים ואינו מת, אלא ודאי

אור החיים

לחזק עלינו לבל נראה פניך זולתו והודיענו הדבר
 לאבינו ולא הועיל לשלוח אותו עד אשר כלתה
 הכזובה וגו' והולכנו להורידו(י):
 ב.ח. אך טרף וגו'. רמז ב'אומרו אר"י) כי מעט
 טרף טרף כי אינו לא בלתי עבדות ולא
 בלתי משמרי(י), ולזה גמר אומר ולא ראייתו עד

אור בהיר

בד) וכל זה הקדמה לאמת דבריו באומרו והיה כראותו וגו' ומת. ב) פירוש נפל כזובה צפוי. יז) רק בלתי שגלה מעל שלמן

אונקלוס

בראשית מד ויגש תקפד

והולידו עבדיך את־שיבת עבדיך
 אבינו ביגון שאלה: לב פי עבדיך →
 ערב את־הנער מעם אבי לאמר אם־
 לא אביאנו אליך וחתאתי לאבי כל־
 הימים: לב ועתה ישב־נא עבדיך תחת
 הנער עבד לאדני והנער יעל עם־
 אחיו: לב כי־איך אעלה אל־אבי והנער
 איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא

ית שיבת עבדיך אבנא בְּדוּנָא
 לְשִׂאוּל: לב ארי עבדיך מְעַרְב
 בְּעוֹלָיְמָא מן אבא לְמִימַר אִם לָא
 אִיתְגַּה לְוִתְךָ וְאִתּוּ חֲמִי לְאָבָא כִּל
 יוֹמָיָא: לב וּכְעַן יִתְבּ פְּעֵן עֲבָדְךָ
 תַּחַת עוֹלָיְמָא עֲבָדָא לְרַבּוּנִי
 וְעוֹלָיְמָא יִסַּק עִם אַחֵוּהִי: לב ארי
 אֲבָדִין אִסַּק לְוִת אָבָא וְעוֹלָיְמָא
 לְיִתּוּהִי עֲמִי דְלָמָא אַחֵוּ בְּבִישׁוּ

לקט בהיר

רש"י

פירושו שהגם שיאמין לנו שהוא חי והוא עבד, אעפ"כ מאחר שראה שאינו בא אלנו בחזרה מיד ימות אביו (ג"א): ברו פי קושיא זו חסר מן הכתוב, וגשאר בכת, ורין להוסיף עליו, שכלא זה על מה חוזרת נתינת טעם של כי עבדך וכו' (רא"ם): ברו מה שנראה דבר זה כסתירה עם מה שכתב רבינו בפי מקץ מ"ג ט' כבר חירלנו שם עיי"ש: ברו שאל"כ למה יסכים יוסף לחלוף (רא"ם): בט) פי גבורת מלחמה, ולמלחמה פי לטכסי מלחמה שאני מלומד יותר ממנו דעת בעלה ובחטבות, ובש"ח כתב שגבורה הוא כלל, מלחמה ושימוש הם פרטים, כלומר אני גבור ממנו בין למלחמה ובין לשימוש, וזה אינו, ב' תשובות בדבר, חדא מפני הוא"ו של ולמלחמה, הרי שאין זה פירוש אלף דבר

(ש"ט): לב) כי עבדך ערב את הנער. וא"כ למה* אני נכנס לחגר יותר משאר אחי"ם, הם כולם מבחון ואני נתקשרתי* בקשר חזק להיות מנודה בב' עולמות" (תנח" כ"י - ילקוט ק"י"א): לב) ישב נא עבדך וגו'. לכל דבר אני מעולה" (ממנו, לגבורה"ט), שינוי נוסחאות * מה * אבל אני נקשרתי.

אור החיים

והגחיו לפניך, שלוחו של אדם כמותו: לד. כי איך אעלה וגו'. פירוש בלא טעם האמור שאמר וחתאתי וגו' איך אעלה וגו'. ועוד אולי שנתן טעם למה שאמר בתחילה (ט"ז) הנינו עבדים וגו' גם אנחנו וגו'. כי איך אעלה וגו' פן אראה ברע, וכשלא יעלו כולן לא יראה וגו'. עוד יכוין להשיב לטענת אשה חכמה ששלח יואב לדוד (ש"ב י"ד) כי קמה המשפחה להרוג את מכה אחיו ותמיתכו בנפש אחיו וגו', והנה הוא הנוון שלפנינו כי כשיגיד יהודה לאביו כי

הנה"ו הרי זה מגיד כי ישנו בנמצא אלף שעדיין לא ראהו עד עתה. עוד יראה באומרו איך ערף וגו' פירוש איך מיעוט דוקא בצריפות אבל במה שאמר (שם ל"ג) חיה רעה אכלתהו"ו) שאמרו ז"ל (ב"ר פ"ד) שנתכוון אל אשת פוטיפר בזה אין מיעוט כי כבר בטונות היה מה שהיה שגרמה לו לאחד י' בנים שעחיד היה להעמיד י"ב שבטים כאומרם ז"ל (סוטה ל"ו) ובאמנות הרשעה נשרו ממנו י' טיפות ולא ילאו ממנו אלף ב': לב) ישב נא עבדך. והגם שאמר (מ"ג ט')

אור בהיר

אביו. ירו) שלכאורה אחר שאמר ערף ערף מה מקום לומר לא ראייתו עד הנה. ירו) כי יעקב כשראה הכמות עבולה בדם אחר ב' דברים, הא' ערף ערף, והב' חיה רעה אכלתהו, ועתה אמר איך ערף, שדבר זה שערף הוא במיעוט, אבל הב' אינו נמטט, וישנו. ב) והא לא יעלה ויראה ברע לא יתחייב נידוי בתמיה. בא) ושאל אומו יוסף האין הסכמת ליסאר פה, הלא חייב אהה

אֲדֹנָי בְּדַבְרֵיִם הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ
 מַעֲשׂוֹת בְּדַבְרֵי הַזֶּה: הֲ הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר
 מִצְאָנוּ בְּפִי אִמְתֵּחַתֵּינוּ הַשִּׁיבְנוּ אֵלֶיךָ
 מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנָיךָ
 כֶּסֶף אוֹ זָהָב: זֵּה אֲשֶׁר יִמְצָא אֶתְּוֹ
 מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵת וְגַם־אֲנַחְנוּ נִהְיֶה לְאֲדֹנָי

לְעַבְדֶּיךָ מִלְמַעְבַּד כְּפִתְנָמָא
 קְדִין: הֲ הָא כֶּסֶפָא דִּי אֲשַׁכְחָנָא
 בְּפִי מִן עֵינָא אֲתִיבְנוּהִי קְדִי
 מֵאֶרֶעָא דְכְנָעַן וְאִכְדִין נִגְנַב
 מִבֵּית רַבְּנֵךָ כֶּסֶפָא אוֹ דְהֶבֶא
 (מִנִּין דְכֶסֶף אוֹ מִנִּין דְהֶבֶא): ט דִּי
 יִשְׁתַּכַּח עִמָּה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵת וְאֶף
 אֲנַחְנָא נְהִי קְרַבְנוּי לְעַבְדִין:

י ואמר אף פען
 הוא די ישתכח
 עבדא ואתון
 יא ואחזיונו ונו
 מוענה לארעא
 מוענה: יב ובק
 ובוערא שצי ו

Li 427-4 לקט בהיר

רש"י

סוד ריגול שלהם, ואם לא ישתו יעליל ששצביל זה לא ראו
 לשמות, ואם ישתו ולא יגלו שום סוד אדרבה יצחן אממותם
 (ג"א), גם אפשר שהתנו שיהיה מנהגם בלי נדר ומשום
 אימת מלכות בטלו מנהגם, גם מפני טעם זה שמו סתם יינם
 (לפי דעתם) שאסור מדרבנן (מהרש"א: א) גדול
 מכוס הרגיל וגבוה כגזעה לכן נקרא גביע (ג"א), והש"ם
 אמר שדייק ב' פעמים גביעי גביע הכסף, ודבר זה אין לו טעם במחילה, גם הוסיף להקשות למה לא חש יוסף שיאמרו
 שהגביע שלהם הוא, ותירץ כי לא נחש ביעקב ע"כ, ומה יעשה הש"ם אם יאמרו שזופים זו ולא נחש, גם איני יודע למה
 נריך לכל זאת, הלא כמו שאין נחש ביעקב כמו כן אין גבז ביעקב: (ב) פ"י האונקלוס מתרגם הענין כדרכו, והיינו הך,
 שצטבור שחולין ובושה דבר זאת לנו ודאי שלא נעשנו, אלא יכול להיות ע"י מכשול, והקצ"ה יחוס עלינו מליפול במכשול זה,
 ולזה תמלא בפי' וירא מתרגם קושטא אינון דייך מלמעבד, שצטבור שחולין הוא לפיך דייך אמת אינו עושה כן

חרוץ" וקורין לו מדרין"ש: (ז) חלילה לעבדיך.
 חולין הוא לנו לשון גנאי, ותרגום חס לעבדיך, חס
 מאת הקצ"ה יחי עלינו מעשות זאת, והרצה יש
 בגמרא (ברכות י"ט. - כ"ח. - ס"ג. - שבת קל"ח) חס ושלום:
 (ח) הן כסף אשר מצאנו. זה אחד מעשרה קל

וחומר האמורים
 עתה כדברייכם.
 כן הוא שכלכם
 גניבה ציד אחד*
 אעשה לכם לפני
 יהיה לי עבד (ב"ח)
 שונו נוסחאות על אחד.
 עתה, ומה שאמר הכ
 חבל אני אעשה לפני
 (רא"ם), והענין הוא
 ואמר להם שאינו כן
 הדין ממש כמו שהם

אור החיים

עלמם אלא אפילו הדומה להם אין ראוי לו לדבר כל
 דדומה לכיעור זה חלילה לעבדיך לעשות אפילו
 דומה לזה, והוא אומרו כדברים האלה, ואומרו הן
 כסף וגוי, והוא כבר סתר ק"ו זה כמו שפירשתי,
 נתכוונו לסתור טענתו בין מה שפירשנו (ש"ס) כי
 כוונתו לומר כי סתרו לחוקת השבחה כי אינה ללד
 חמונתם אלא דבר מקרה אמרו כי הן אמת כי
 יהיה דבר זה דרך מקרה צחיש גזין לעשות כדברים
 האלה, חבל לא צדור זה שאחר שזכה זו והוליכו
 למקום רחוק ימים רבים אפילו לאיש נאמן קשה
 הוא אללו להשיב גזל הנאכל, ואנו השצוהו חליך
 מארץ כנען אחר שזכינו זו למרחוק, מליאות זה לא
 ימלא אלא צבחינת הנאמן גמור. וכנגד מה

שנתחכמת לומר (ש"ס) כי למרמה נתכוונו בהשבת
 הכסף, הן אמת כי דבריו יולדקו אם היה הגביע
 נחשב חללם לפעולתו לנחש יהיו הדברים כטענתו
 חבל כפי האמת הוא חללם כשאר כסף צעלמא כי
 לא ינחשו וגם לא ידעו לנחש זו ואינו חללם אלא
 כשאר כסף, והוא אומרו ואיך נגנז וגוי כסף
 וגוי (ש"ס) פ"י אינו חללינו הגביע אלא צגדר כסף.
 ומה שאמרו או זהב (ש"ס) נתכוונו לומר שאינם
 יודעים הגביע שהוא עושה עליו אם הוא כסף או
 זהב וזה יגיד שאין להם ידיעה זו כל עיקר:
 ז. אשר ימלא וגוי (ש"ס) פירוש כמשפט בן נח
 שנהרג על הגניבה (סנהדרין י"ז), וגם
 אנתנו מחייבים עלמינו (ש"ס) להיות עבדים:

י. ויאמר גם
 מה
 קשה אומרו כדנ
 דצריהם כי הם
 אמר יהיה עבד.
 שאמרו הן כסף
 אחר שנחשדו צד
 גנבתם ועומדים
 אינכם יכולים להל

נהיה. קפד) פיר
 כדצריהם, עם כל זאת
 ויהיה פ"י הכתוב ען
 אומר. קפז) חלל

אור בהיר

פעמים. קעט) בדרך הא'. קפ) על פי דרך הב'. קפא) ולא אמרו איך נגנז גביע, וגם מיותר בכלל. קפב) זהב
 מאן דכר שמה. קפג) ומי עשה אותם דיינים על עלמם. קפד) פירוש מעמינו, הגם שאין הדין כן, ודייק מיבת

אלו דברים פרק ראשון פאה

7

עין משפט
גר מצוה

ל
א מיי סס
ב לנ' מוס'ט
ג סס ספי' ה

לד
כ מיי ס'ו
כ"ט דעת
כ"ג

גליון
הש"ס

ר הכנסת
דברים כו
עין כפ"ט
פנייה
לכמה"ל ו'ל
כאבות ס"ה
ועין כפ"ט
א"ל כ"ו ו'כ
כ"ו מדעות
התנ"ך

המנוחה ומשכנתו וכיוצא בזה וסמנת נשמות כגון מילה וכיוצא בה לא כל שכן לשכר גדול ביותר : א"ל לוי והוא דרבה מינה . ובקדושת גריוס והוא
חד מרבין עמו ולא הוזכר מט : גדול הוא דבר שהוא כפריעת חוב . כלומר פליגי על ר' אבהו והלכתא ס"ל דיוהר גדול הוא מדבר שאינו כפריעת
ה"ד חמורו גדול המנוחה ויפסד יזכר ממי שאינו מליה ועושה . והענין לפי שהמנוחה על הדבר הוא ומלשון תמיד קן יעבור אבל שאינו מטוה חס
ומה ולא יעשה וכן ס"ל דבר שהוא כפריעת חוב עליו לבו הוא ביוקר ומלשון שחייב הוא דבר לעשותו גם מפני שהוא עליו אבל שאר המנוה

אז דיו והוא דרבה מינה גדול הוא דבר שהוא פריעת חוב מדבר שאינו כפריעת
חוב רשבי אומר בשם שחתי שכן שוה בן פורענותן שוה מה טעם ע"ן תלעני לאב
וחבו ליקרת אם עין שהלעינה על כיבוד אב ואם ובית על לא הקח אם על הבנים
יקרה עורבי נח יבא עורב שהוא אכזרי ויקרנה ואל יהנה כמנה ויבא נשר שהוא
רחמן ויאכלנה ויהנה כמנה ר' יונתן ור' ינאי הווי יתבון אתא חד בר נש ונשק
ריגלי דרבי יונתן אל ר' ינאי מה טיבו הוא שלים לך מן ימי אל חד זמן אתא
קיבל לי על בריה דיונוניה אברית ליה איזיל צעק בי כנישתא עלוי ובזיתיה אל
ולמה לא כפיתיה אל ר' ינאי וכופין ליה אל ועדיין את קו חור בית רבי יונתן וקבעה
שמועה מן שמייה אתא רבי יעקב בר אחא רבי שמואל בר נחמן אבר ר' יונתן
שכופין את הבן לזון את האב אבר ר' ינאי בי ר' בון הדיא הוון . כל שמועתה
בריר' לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב : ונמילת חסדים : דכתיב ר'ודף
צדקה וחסד ימצא חיים וכובוד כבוד בעולם הזה וחיים לעולם הבא רבי
שמואל בר רב יצחק הוה נמי שיבשתי והוה מהרס קומי כליא והוה ריז חמי ליה
ומימר מן קומי אבר חמי להדין סבא איך הוא מבית לן וכיון דדמך הוה תלת
שעין קלין וברקין בעלמא נפקת ברת קיא ואמרה דדמך ר' שמואל בר רב יצחק
נמיל חסדים נפקין למנמל ליה תחד נחתת אישתא מן שמיא וציתעבידת כעין
שבשא דנור בין ערבי לציבורא והוון ברייתא ארין הדיא להדין סבא דקמת ליה
שבשתי : זהבאת שמוס בין אדם לחבירו כתיב יסור מרע ועשה טיב בקש שמוס
ורדפהו בקשיו במקומך ורדפהו במקום אחר איד טביומי נאמר כאן רדיפה ונאמר
להלן רדיפה מה רדיפה שנאמר להלן כבוד בעולם הזה וחיים לעולם הבא אף הכא
כן : ותיז רבי ברכיה ורבי חייא דכפר דחומין חד אמר אפיוו כל העולם כולו אינו
שוה לדבר אחד של תורה וחד אמר אפי' כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר
א' מן התורה רבי תנחומא ורבי יוסי בן זימרא חד אמר כהדא וחד אמר כהדא רבי

המנוחה ומשכנתו וכיוצא בזה וסמנת נשמות כגון מילה וכיוצא בה לא כל שכן לשכר גדול ביותר : א"ל לוי והוא דרבה מינה . ובקדושת גריוס והוא
חד מרבין עמו ולא הוזכר מט : גדול הוא דבר שהוא כפריעת חוב . כלומר פליגי על ר' אבהו והלכתא ס"ל דיוהר גדול הוא מדבר שאינו כפריעת
ה"ד חמורו גדול המנוחה ויפסד יזכר ממי שאינו מליה ועושה . והענין לפי שהמנוחה על הדבר הוא ומלשון תמיד קן יעבור אבל שאינו מטוה חס
ומה ולא יעשה וכן ס"ל דבר שהוא כפריעת חוב עליו לבו הוא ביוקר ומלשון שחייב הוא דבר לעשותו גם מפני שהוא עליו אבל שאר המנוה

הוא חייבם זה כיבוד אב ואם ובדבר הזה תאריכו ימיכם זו נמילת חסדים על האדמה
זה הבאת שלום בין אדם לחבירו וכנגדן : י ארבעה דברים שהן נפרעין מהאדם
בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא ואלו הן עין גילוי ערות שיר ולשון הרע
שהנפש נכרתת ועונה בה וכתיב אנא חמא העם הזה חמאה גדולה ויעשו להם
אלהי זהב ניעמני ויאוך אעשה הרעה הגדולה הזאת ותפאתי לאלהים שפכות דמים
ולא נדוה ולא הנדיל אלא נדולות יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות
כתיב ייבא יואף את דבתם רעה אל אביהם כה אמר ר' אבהו השורים הן על אבר
מן החי רבי יהודה אומר מילולין הן כבני השפחות ונתחנן בהן כעבדים ור' אבהו
נחתני הן עיניהן בבנות הארץ אמר רבי יודה בן פזי פרס נאוגי משפט לה מעשהו
כל

הוא חייבם זה כיבוד אב ואם ובדבר הזה תאריכו ימיכם זו נמילת חסדים על האדמה
זה הבאת שלום בין אדם לחבירו וכנגדן : י ארבעה דברים שהן נפרעין מהאדם
בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא ואלו הן עין גילוי ערות שיר ולשון הרע
שהנפש נכרתת ועונה בה וכתיב אנא חמא העם הזה חמאה גדולה ויעשו להם
אלהי זהב ניעמני ויאוך אעשה הרעה הגדולה הזאת ותפאתי לאלהים שפכות דמים
ולא נדוה ולא הנדיל אלא נדולות יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות
כתיב ייבא יואף את דבתם רעה אל אביהם כה אמר ר' אבהו השורים הן על אבר
מן החי רבי יהודה אומר מילולין הן כבני השפחות ונתחנן בהן כעבדים ור' אבהו
נחתני הן עיניהן בבנות הארץ אמר רבי יודה בן פזי פרס נאוגי משפט לה מעשהו
כל

הפליס שאינו בעלמתי של אדם כגון אבנים טובות וכו' : והפליס אלו דלים . כלומר עשית המנוה סכן מד' ססן חפזי של הכסף ועמו בעלמתי ומס' לא
הו' בה תלמוד תורה ומלאה ב' הכהו' קיימים וכפי דעת ר' ברכיה ור' חייא דפסיס נלמדו מפסוקים אלו : חרענן . שם יהי' מצב הזה : אטימון .
מחוסר לא וממנו לא היה לה לומר חד פולר . ומצב קטנה שמע כולסון . והשבי כמתני' מן הדין קרל' זה תלמוד תורה . כדריס לטיל שלם רק הוא . מנס כול .
שאלן חסד יגיעין בו : זה הכסף שלום בין אדם לחבירו . לפי שבעולם כולן הן מהיבטין ומפקימין על האדמה : שהן נפרעין וכו' תוספתא ס"ק : גדולות . שהוא

הפליס שאינו בעלמתי של אדם כגון אבנים טובות וכו' : והפליס אלו דלים . כלומר עשית המנוה סכן מד' ססן חפזי של הכסף ועמו בעלמתי ומס' לא
הו' בה תלמוד תורה ומלאה ב' הכהו' קיימים וכפי דעת ר' ברכיה ור' חייא דפסיס נלמדו מפסוקים אלו : חרענן . שם יהי' מצב הזה : אטימון .
מחוסר לא וממנו לא היה לה לומר חד פולר . ומצב קטנה שמע כולסון . והשבי כמתני' מן הדין קרל' זה תלמוד תורה . כדריס לטיל שלם רק הוא . מנס כול .
שאלן חסד יגיעין בו : זה הכסף שלום בין אדם לחבירו . לפי שבעולם כולן הן מהיבטין ומפקימין על האדמה : שהן נפרעין וכו' תוספתא ס"ק : גדולות . שהוא

מראה הפנים
כתיב ויבא יואף את דבתם רעה אל אביהם כה אמר ר' אבהו השורים הן על אבר
מן החי רבי יהודה אומר מילולין הן כבני השפחות ונתחנן בהן כעבדים ור' אבהו
נחתני הן עיניהן בבנות הארץ אמר רבי יודה בן פזי פרס נאוגי משפט לה מעשהו
כל

מראה הפנים
כתיב ויבא יואף את דבתם רעה אל אביהם כה אמר ר' אבהו השורים הן על אבר
מן החי רבי יהודה אומר מילולין הן כבני השפחות ונתחנן בהן כעבדים ור' אבהו
נחתני הן עיניהן בבנות הארץ אמר רבי יודה בן פזי פרס נאוגי משפט לה מעשהו
כל

כאשרית לו
הכלים *

אחר להם ולא
צל ולא יכלה
מביה"ל ובה
לשמות וזת
: ימות אלון
: לומרים אלו
זכותו בהן
חל שלו יולת
: והדך משל
הכא אלו של
כן שהוא טוב
זו לה שדעין
' ואמו של ר'
כן והשבו לה
ואמרו זהו
רמין לאלפיה
ומה שלמה
' ושל ר'
יבול לב ואלה
ועירא של
י כשעירבה
מטה ס"ה :
מטחית וירם
כדלקמן וס'
גיבס לבי
זה שצוה לה
והקין : אתה
בקדושת ולפי
מל' ממה
וקבלין בעלי
: ולקמן תמה
בה לוי המלך
: ליתן מכל
גדה המלך
ומקוין בבית
ומך לעבודה
: יגיעו ויבאו
שם והכרדים
יבאו או יכו
ז לומר מכה
בהכאה של
זכר לומר כן
שיוקפו בכל
שופטין בו
ולא מדבר
זקנים טס
דמון .
עקר : מסן
משפל מסן
: לא כן ח"ר
הה הכריעין
ועו וקסיה
ז דלית ליה
ין כגון שיש
מעוה כו
אלא שטכטו
השליך לרעין
הכאה . שין
: נאמר חסן
שכאוס סיפק
סיפק בידה
התארמלה או
ז היא חייבה
שם סיפוק
זו כן וול .
בקדושת וכן
אן הוא בר
שב' גדול .
אין לו לרין
זהו כן שכתב
הרבה : מכל
ים לפי שיש
ולפעמים
יה כפריעת

רש"י

זמכירתו, ולא אכלוהו חי. ועל דצה ספר עליהם יוסף. ועל העריות ספר עליהם, (ובס' לז טו ז) ותשא שקורין לאחיהם ענדים, (תהלים קה יז) לעבד נמכר אשת אדוניו וגו': דבתם כל לשון דצה פלילידין

רא"ם

ובשלשתן לקה.

בבראשית רבה⁵⁷ כדרכי יהודה בן רבי סימון. ואם תאמר, ולמה לקה והלא לא הגיד לאביו אלא מה שראה⁵⁸, כדפירש דש"י לעיל "כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו". ועוד, איך אפשר לומר שהשבטים עשו כן, יש לומר, שהשבטים כדון היו עושים, אלא שיוסף היה טועה בדיון⁵⁹ והיה דן אותם שעשו שלא כדיון והיה מגיד אותן לאביו לפי סברתו, שכך משמע ממלת "רעה" דהוה ליה למכתב "ויבא יוסף את דבתם" מאי "רעה", שהיה מביא את דבתם לרעה, שפירושו שאף על פי שדבתם היתה אפשורת להיות בלתי רעה, הוא היה דן כל מעשיהם לרעה, וזהו "ויבא יוסף את דבתם רעה", ולפיכך לקה בשלשתן.

7 ←

דלגבי אבר מן החי, השבטים היו חותכים בשר מבית השחיטה בעודה מפרכת ומניחין אותה עד שתמות ואחר כך היו אוכלין אותו כדי שיבריא. כדאיתא בפרק השוחט⁶⁰: "אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק בר אשיא: הרוצה שיבריא חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ומניחו עד שתמות". ויוסף היה סבור שכיון שחותכים אותו בעודה מפרכת, יש בו משום אבר מן החי⁶¹. ואין הדבר כן, דאפילו לרב אתא בר יעקב דפליג עליה דרב אידי, הני מילי בגוי משום דגוים לית להו שחיטה, אלא אפילו בנחירה בעלמא סגי, וכיון דבמיתה תליא מילתא אינה יוצאת מידי אבר מן החי שהם מוזהרין בו עד שתמות, אבל בעודה מפרכת לא, אבל בישראל דבשחיטה תליא מילתא, כיון דשחט לה שחיטה מעליא כבר יצאה מידי אסור אבר מן החי, אף על פי שעודה מפרכת⁶².

אבל בברייתא שנו⁶³: "הרוצה לאכול בשר מבמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר כו' ואחד ישראל ואחד גוי מותרין ביה", אף על גב דלגוים במיתה תליא מילתא וכל זמן שהיא מפרכת יש בה משום אבר מן החי, משום דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור". ואף על גב דאמרין בפרק העור והרוטב⁶⁴: "שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכת, חזקיה אמר: אינה לאברים, שאין בן נח מוזהר עליה. ורבי יוחנן אמר: ישנה לאברים. ואמר רבי אלעזר: נקוט דרבי יוחנן בידך, דתני רב הושעיא כותיה. הני מילי בבמה טמאה, כדתני רב הושעיה: ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי, שחט בה שנים או רוב שנים ומפרכת מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבלה, אבר הפורש ממנה כפורש מן החי ואסור לבני נח ואפילו לאחר שתצא נפשה, אבל בבמה טהורה אפילו רבי יוחנן מודה בה, משום דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור". וכן הא דאמרין נמי בפרק השוחט⁶⁵: "שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכת הרי היא כחיה לכל דבריה", בטמאה קמיירי, דליכא למימר בה מי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור, אבל בטהורה כולי עלמא מודו דהוא כמתה. וכן פרשו התוספות בפרק השוחט⁶⁶ דהא דקאמר בגמרא: "והתנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכת הרי היא כחיה לכל דבריה אין המשנה כן בשום מקום, אלא דדייק לה ממתניתין דהעור והרוטב, דתנן השוחט בהמה טמאה לנכרי ומפרכת⁶⁷ כו'".

וכן מה שהיו קורין אותן עבדים, אינו רוצה לומר עבדים ממש, דהא תניא בפרק קמא דקדושין⁶⁸: "הקורא לחברו עבד יהא בנדו", אלא שהיו קורין אותם "בני השפחות", שאמותיהן היו שפחות לאמותיהן מתחלה, אבל לא שכוונו בזה לומר שגולדו לאמותיהן בהיותן שפחות בלא שטר שחרור, דאם כן היו מבזין לאביהם שבא

57. ביאר בגור אריה, דהיה נאמן אצל אביו כשני עדים [פסחים ק"ג]. ולכן אין בו איסור לשון הרע. 58. הקשה ביפה תואר [פד, ז] דאיך יתכן שיוסף הגדול יטעה בחלכה פסוקה. 59. חולין לג. 60. וסבר כשיטת רב אחא. 61. כלומר שטעות יוסף היתה שרגם בבני נח והאמת שדינם כישראל ואפילו לקולא. והקשה ביפה תואר, דהורי דינם כישראל רק לחומרא. בלבוש כתב, שדינם בבני נח, ולכן נח

גם לפני מתן תורה מותר היה לאכול מבשר שחוטא מפרכת, דבקירבה למיתה תליא מילתא, ורק מפרכת טמאה אסורה. בלשון ערומים הביא סתירות בדברי רבינו אי נדונו שבטים בבני נח או כישראל. עיין פרשת דרכים [דרוש א] ותוע"ר [גאטיניו]. 62. חולין קכא. 63. חולין ל. ד"ה והתנן. 64. קרושין כח.

זלע"ז (רבינו) כל מה שהיה יכו

עליהן באסור ואין הדבר כן באישות, כדדרשו רבותינו ז' לפלגשי. ויוסף היה סבור ש שאמותיהן שפחות, ואין הדבו וכן מה שהיה אומר עליהם שו השבטים לקנות מהם גדיים ו היו נושאים ונותנים עמהן, ויו כללי, מיירי בכל מילי. ואין שמים, וכתבו שם התוספות בהן אלא בשימוש שהאשה עו שאין הדברים הללו נעשין לא יוחסין⁶⁵, דאמר לו רב נתמן באשה כלל בין גדולה בין קטנ

ובשלשתן לקה: וישחטו

אף על פי שלא לקה באבר שאוכלים אותו חי באה לו לקה באותו דבר עצמו שהי' ומה שאמר אחר זה: "ולא שהכתוב מעיד עליהם שלא רבה⁶⁶" אמר לו הקב"ה: אה הקלקלה אינן אוכלין אלא ב אמרת שאוכלים אבר מן הז ויטבלו את הכתנת בדם, הקלקלה אינן אוכלין כי אם אבל מלשון הבראשית רבה בשעת הקלקלה אינן אוכל השפחות לקרותן עבדים — מגרה לך את הדובית — ז' אבר מן החי, חייך שאפילו מזולזלין כו' ואתה אמרת ת השבטים שלא חטאו בהם. החי, חייך שיגיע לך תקלה שאמרת לאביך שאוכלים או כאלו אמרו שאמר לו הקב"ז

[דבתם] כל מה שהיה יכו מפני שפירוש דבה — דבור

65. בראשית רבה מה, ג על כ 67. קרושין פב. תוס' ד"ה :

חומש תרא"ם
רבי אליהו מצרתי (נתיב)
יוצא מאור אל"י משג ל"ו מצה צמח פ"א.פ

מסורת המדרש
ה. הנה ימים באים
וכו' יליש כאן קנ. עמוס
חקמט. חורש זה
יהודה וכו' ע"ע להלן
פצ"ה"א.

והיו מימיה צוננין ויפין ולא היתה בריה יכולה לשתות
הימנה בא אחד וקשר חבל בחבל ונימה בנימה משיחה
במשיחה ודלה הימנה ושתה התחילו הכל דולין הימנה
ושותין קף לא זו יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד
שעמד על לבו.

← ד ה. ויגש אליו יהודה (עמוס ט, יג) 'הנה ימים באים
נאם ה' ונגש חורש וגו' 'חורש' זה יהודה 'בקוצר' זה
יוסף שגאמר (בראשית לו, ז) 'והנה אנחנו מאלמים אלמים'
(עמוס שם, שם) 'ודרך ענבים' זה יהודה שגאמר (זכריה ט, יג)

(יליש כאן ק"ט), למה הדבר דומה: לבאר עמוקה, מלאה צונן, והיו מימיה צוננין ויפין —
לשתיה, ולא היתה — שום — בריה יכולה לשתות הימנה, עד אשר — בא אחד, וקשר
חבל בחבל — חבלים עבים אלו אל אלו, ונימה בנימה — דקה בדקה, משיחה במשיחה —
שורן אל שורן, שזר וקשר, עד שעשה חבל ארוך ועבה, ודלה הימנה — מים, ושתה, ואחריו —
התחילו הכל דולין הימנה ושותין — את מימיה, כך — הוא הנמשל: אחי יוסף הרגישו וידעו
כל אותה העת שיש איזה סוד כמוס עמוק בלבו של האיש הזה, ואיזה תחבולה טמונה עמוק בלבו אשר
לפיה הוא נוהג בהם בנוהגיו המוזרים האלה, ולא הצליחו לדלות את הסוד הזה ממעמקיו, עד אשר
— לא זו יהודה — מלדבר אל יוסף, והיה — משיב ליוסף דבר על דבר, עד שעמד על
— הסוד אשר טמון עמוק במעמקי — לבו — של יוסף, שיוסף נאלץ להתודע אל אחיו, וכולם
נהנו מכך, שהוא כלכלם ופרנסם.

ה. "ויגש אליו יהודה" — יהודה לבדו נגש בעת סיום וישועה זו, ושאר האחים נשאו על
עמדם, זהו שאמר הכתוב כיעוד הנביא על העתיד: "הנה ימים באים, נאם ה', ונגש חורש
בקוצר, ודרך ענבים במשך הזרע, והטיפו ההרים עסיס" — ויעוד נפלא זה אינו רק דבר כפשוטו, שיפגשו
כשדה החורש עם הקוצר ודורך הענבים בזרע ומן ההרים יטוף צוף פרי, שהוא גם מליצה ומשל אל
שלימות המלכות בישראל (יפיית בשם אברבנאל), אחרי רוב ימי הצרות, ואמר "הנה ימים באים" —
כמראה על ימים שהיו ויחזרו לבוא (ראה להלן צה, סוטי"א), על כן יש לדרוש זאת על היום שהגיעה
מלכות בישראל אל תיקונה אחרי ימי צרות, הוא יום התודע יוסף אל אחיו, ובגזירה שוה "ויגש —
ונגש", ודרוש: "ונגש חורש בקוצר", "חורש" — זה יהודה, "שגאמר (הושע י, יא): "ארכיב אפרים,
יחוש יהודה" ויליש כאן ק"ט) — כשבקש הקב"ה להרכיב את יוסף, אבי אפרים, על מרכבת המלכות,
היה זה יהודה שחרש בתחילה את מזימת מכירת יוסף למצרים "בקוצר" — זה יוסף, שגאמר
— ברבריו: "והנה אנחנו מאלמים אלומים" — מלאכה שנעשית בעת הקציר, וחלום זה של
יוסף היה לסימן שבסופו של דבר יהא הון ומפרנס לאחיו (וכדלעיל פד, ט), הרי שיהודה הוא
בתחילה המנהיג בקרב אחיו ו"חורש" את מזימת המכירה הזאת, ויוסף הוא המנהיגם בסופו של דבר,
"הקוצר" את פרי המזימה; "ודורך ענבים", "דורך" — זה יהודה, שגאמר: "כי דרכתי לי

כי דרכתי לי יהו
זה יוסף שמשך ז
(הושע יא, ד) 'בחו
הרים עסיס' אלו
אלו אנו מה אכנ

ו. דבר אחר
ורפנן ר' יהודה א
(ש"ב י, יג) 'ויגש
נחמיה אומר הגע
'ויגשו בני יהוד
לתפלה (מ"א יח, ל

יהודה קשת", רריכת
עשית מלחמה, וגם אל ה
במלחמה עמו בשעה זו
אהבה וחסד, והורידו
אמשכם", וכנדרש למע
השבטים, בני יעקב, או
זה לזה דברי חכמה ערב
אלו — יהודה שהיה כ
בדבריהם!?

ו. דבר אחר: ויג
הכתוב "ויגש" (כדלעיל ב
— רבי יהודה רבי נד
אומר: "הגשה" למל
עמו, לפני ארם, למלח
וכנדרש להלן (בסימן זה)
הכתוב: "ויגשו בני יו
ופיוס "לעזור לבלב בשאל
כן נגש יהודה לדבר דב
אמרי: "הגשה" לתנ
אלהי אברהם יצחק וישו
לה, כן נגש יהודה לבל

מסורת המדרש
 זה יוסף שמשך זרעו של אביו למצרים ראה לעילפפ"רב, וש"נ. ההרים אלו השבטים להלן פצ"ט-א.
 ו. רי"א הגשה למלחמה וכו' לעיל פמ"ט"ח, חנ"י וירא"טו, כא"ת, אג"כ פכ"ב, י"יש וירא פג, כאן קן כה"ע, יהושע כב.

פ' ד' רכתי לי יהודה קשת' (עמוס שם, שם) 'במשך הזרע'
 זה יוסף שמשך זרעו של אביו והורידו למצרים פדכתיב
 (הושע יא, ד) 'בחבלי אדם אמשכם' (יואל ד, יח) 'ויטפו
 הרים עסיס' אלו השבטים אמרו מלכים מדיינים אלו עם
 אלו אנו מה אכפת לנו.

ו. דבר אחר ויגש אליו יהודה ר' יהודה ר' נחמיה
 ורבנן ר' יהודה אומר הגשה למלחמה היך מה דאת אמר
 (ש"ב י, יג) 'ויגש יואב והעם אשר עמו למלחמה' רבי
 נחמיה אומר הגשה לפיוס היך מה דאת אמר (הושע יד, ו)
 'ויגשו בני יהודה אל הושע' לפיוסו רבנן אמרי הגשה
 לתפלה (מ"א יח, לו) 'ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי

יהודה קשת", דריכת ענבים מרמות אל עשית מלחמה (ישעיה סג, ב), ודריכת קשת מרמות גם אל עשית מלחמה, וגם אל תחילת יריה אל מטרה, ויהודה היה הראשון והמתחיל במכירתו של יוסף, וגם במלחמה עמו בשעה זו: "במשך הזרע" — זה יוסף, שמשך זרעו של אביו — בדרכי אהבה וחסד, והורידו למצרים, כדכתיב — כמו שכתוב, על ירידה זו: "בחבלי אדם אמשכם", וכנדרש למעלה (פז, א), על משיכה וירידה זו: "ויטפו ההרים עסיס", "הרים" — אלו השבטים, בני יעקב, אבות שבטי ישראל, ההורים של כנסת ישראל (ראה להלן צט, א), הטיפו והביעו זה לזה דברי חכמה ערבים כצוף פרי, באותה שעה, שכך — אמרו — מלכים מדיינים אלו עם אלו — יהודה שהיה מלך בראשונה, ויוסף שיהיה מלך לבסוף, אנו מה איכפת לנו — להתערב בדבריהם?!

ו. דבר אחר: ויגש אליו יהודה — מתחילה נאמר כבר שיהודה מדבר עם יוסף, ושוב אומר הכתוב "ויגש" (כדלעיל בסימן א' בביאור, וזה יסוד הדרש בכל הסימנים עד כאן), ובלשון "הגשה", וכאשר רבי יהודה רבי נחמיה ורבנן — פירשו משמעות "הגשה" זו במשמעויות שונות, רבי יהודה אומר: "הגשה" למלחמה, היך מה דאת אמר — כמאמר הכתוב: "ויגש יואב והעם אשר עמו, לפני ארס, למלחמה" — נגשו בדעתם והחליטו להלחם, כן נגש יהודה למלחמה עם יוסף, וכנדרש להלן (בסימן זה); רבי נחמיה אומר "הגשה" לפיוס, היך מה דאת אמר — כמאמר הכתוב: "ויגשו בני יהודה אל הושע בגלגל" — נגשו בהחלטה — לפיוסו — בדברי ריצוי ופיוס "לעזור ללגב בשאלתו ובקשתו" (מצו"ד שם) — לתת לו את הר תברון לנחלה, כאמור שם בפרק, כן נגש יהודה לדבר דברי ריצוי אל יוסף, דברים רכים (כדלעיל בסוף הסימן), כאמור בפרשה; רבנן אמרי: "הגשה" לתפילה, כמו שנאמר: "ויהי כעלות המנחה, ויגש אליהו הנביא ויאמר, ה' אלהי אברהם יצחק וישראל, היום ידע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך" — נגש בדעתו ולבו בתפילה לה, כן נגש יהודה לבקש ולהתחנן לפני יוסף: "ידבר נא עבדך", "ישב נא עבדך"; ואילו — רבי

לשמות
 משיחה
 הימנה
 יבר עד

ז באים
 צר זה
 אלמים
 יה ט, יג

יפין —
 ד, וקשר
 ויתה —
 זחירו —
 ישו וידעו
 זכבו אשר
 עד אשר
 עמד על
 ויו, וכולם

נשאר על
 ש חורש
 שיפגשו
 ומשל אל
 אים —
 ו שהגיעה
 ויגש —
 יב אפרים,
 המלכות,
 שנאמר
 ים זה של
 זודה הוא
 של דבר,
 רכתי לי

מסורת המדרש
בי אדוני וכו' תניי
כאן ת. אמר ר'
סימן עין אג"כ פ"ה
א.

וגו' ר' אלעזר אמר פשט להון אם למלחמה אני בא אם לפיוס אני בא אם לתפלה אני בא.

בי אדני בי ולא בה אם לממלא מיא אנא אם לשמשא אנא, אם למפצע קיסין אנא. דבר אחר 'בי אדני' פיה את מעביר עלינו אדוני שפך אמרת לנו (בראשית מד, כא) 'הורידהו אלי וגו'' זו היא השמת עין נהפך הדבר ש'אמרת לסמיות עינים' אמר רבי סימון בנימוסות שלנו קתיב (שמות כב, ב) 'ואם אין לו ונמכר בגנבתו' וזה יש לו לשלם.

L

אלעזר אמר — כדברי שלשתם כאחד, וכך — פשט להון — פירש אותן, את כוונתיו של יהודה ב"גיש"ה זו, כפשוטן של כל שלש המשמעויות, שכך החליט וגמר יהודה בלבו: אם למלחמה — אאלץ להכנס עם יוסף, אני בא — להכנס עמו. למלחמה, אם לפיוס — כדברי ריצוי אסתפק לפניו, אני בא — בדברי פיוס, אם לתפילה — אצטרך לפניו, אני בא — לדברי תפילה, שיש במשמעות הפשוטה של "ויגש" לכל שלשת הדברים האלה, ולכל אלה נגש יהודה אל יוסף.

בי אדוני — ולפי פשוטו, לשון בקשה כמו "בבקשה, "אדוני" (וכתרום אונקלוס), ומדרשו: "בי" — בי ולא ביה — בי ולא בו, וכלומר: בי יש לך לחפור להיות אדוני שלי, ולא בו — כבנימין, יש לך לחפור להיות עליו לאדון, שאני מוכשר לעבודות יותר ממנו, כי — אם — חפץ אתה בעבד — לממלא מיא — למלאות מים, — אנא — אני ראוי ומוכן לכך; אם — צריך אתה עבד — לשמשא — לשימוש אישי, — אנא — אני ראוי ומוכן לכך; אם — צריך אתה עבד — למפצע קיסין — לבקוע עצים, — אנא — אני ראוי ומוכן לכך, וכמו שאמר לו להלן: "ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני", אלא שכאן רמז לו בתחילת דבריו שכדאי לו לקחתו תמורת בנימין לעבודות.

דבר אחר: בי אדוני, "בי" — מלשון "בייא", זעקת חמס ושוד על עוול שנעשה (עיי' ערוך ערך "ביאה", ובמוס"ע שם, ולעיל צב, טו"א), וכלומר: בייה — עולה — את מעביר עלינו, אדוני, ועל כן אתה מאלצנו לזעוק זעקת חמס כנגדך, שכך אמרת לנו — בתחילה: "הורידהו אלי ואשימה עיני עלי", וכי — זו היא השמת עין — שאמרת, אתה מעוות עלינו את הדבר, וכך — נהפך הדבר שאמרת — מ"שימת עין" — לסמיות עינים, ששיקרת בדברך ורמיתנו וכיסית מעינינו את כונתך הרעה, ועתה אתה מעלים עיניך מהבטחתך ומצרתנו, ומשורת הדין, והחשכת עינינו בצרה זו שהבאת עלינו.

ועוד — אמר רבי סימון: זהו עיוות הדין שאתה עושה לנו, שהרי — בנימוסות — בחוקי המשפט — שלנו, כתיב, במשפט הגנב: "ואם אין לו, ונמכר בגניבתו" — רק במקרה שאין לגנב לשלם את הגניבה, הוא נמכר, וזה — אחי, שאתה מבקש לקחתו לך לעבד, יש לו לשלם, וגם שילם, שהרי נמצא הגביע "הגנוב" וחזר לבעליו, וזהו: "בי אדוני" — בחוק שלי אתה צריך לדון, שדין צדק הוא, וזה: "ידבר נא עבדך דבר" — דבר תורה (רו"י, עיי"ש).

ידבר נא עבדך ידי שמשכה פרעה דכתיב (בראשית יב, ילקח אותו האיש מקללתו של אבא ו תמצא את אלהיך אחת ואותו האיש והחריבוהו להלן ב

"ידבר נא עבדך ב אדוני", וגם האריך לומר שבהם, כאוהרה מחרשת א בשעתו, רק — לילה א האשה בית פרעה, ... וינגע "על דבר", וכאן "ידבר נא רוצה לדבר, והוסיף לומר "אותו האיש" — כלש אחת שעכבה" (רש"י בשם ו — בצעירותה, בלדתה או לבן, על מי שגנב את חר' הדרשה הזו, שאמר יעקב עד, ט. ועיין שם בסימן ז), למות, הזהר — אתה, ל האיש" — כלשון כבר בלבר שעונש שמים עלי ככמעשה רחל, אלא גם כ שהרי — שנים ממנו המבוצרת שכם (עיי' רש"י (בראשית ל"ד), להלן — שנתטפה בידי זכר, כאן, תצדק הנקמה ביות כנדרש להלן (בסימן זה), ו לנו מן השמים אינו בא לי חביבו ככבת עינו, שנשאו עליו (עיי', ועיי' רש"י ומ"כ), אמור להבנות בית המקדש

א"ת הפסוקי ושמעתי ולפתת האגדה אין פירא חלל כי יהיה העונש הזה כי
 לי ימות וימר ולפי מ"ט יהאטע בי אדוני מה אומר אחרי אשר
 הפקיד ישראל טורף טעמו שהי' ב' כי פן ארחא כרעה הזאת והוא
 על דרך מחינה ומספרך ועל זה הדרך יפוש ממאמר גדעון כי
 אדוני יבנה סמך חנה כי
 אדוני חי נפטר אדוני שהיה חסד
 את הטחב כנה ולא ימות העדר
 שרפה עלי להרגו כולו במרא
 ומחמד האשה הונגה לסלמה כי
 אדוני אפסג' כל' כי יהיה עונש
 אס שקב כדברי ומחמד כי אדוני
 מנו לה את הילוד החי ענינו כי
 יהיה הפסול הילוד יונק בו חברתי
 רק שלם ימות ומה שכל
 משה כי אדוני לא חיש דברים
 אנכי כבר פי לקח מ' את
 אדוני העולם ובי אתה רופה
 שיהיה שליח

ואל מדבר עמנו יהודית כאזני העם שמאחר סוף השליש שנת
 קולו משה אלל על יד מלך-מ' לה לכויר שנית-דבריו לאזניו לא
 הי' אלל ידבר נח דבר לפני אדוני חוץ לדבריו וספי אמת
 בתנחומה ראו לומר לפני אדוני אלל מלמד שהיה מדבר אמת
 קשה ואמת רבה
וקברתו של זה המוס
 דמזכרתו ואל יאר
 אסף משהו סדרך חלו קשות
 הרלויות להעלות אף מפרשים
 דהיו רבה משטמה וקנתו סלואה
 והיו כי כמוך כפרעה שנס הוא
 יקרנו נרעת כפרעה ולפי
 לא תהיה מלתכי נתינת טעם
 אלל פירוש שלי-דבר נח עבדך
 דבר כאלו אחר ומה הוא אומר דבר
 כי כמוך כפרעה וכמהו ידוע מדע
 כי גר יהיה זרעך וכי הרשע
 ז' אכל' הא לקחמך אמו
 של זה כי וי' מ' מניו ממנו חיבת
 ואולי תסתם הכתוב ולא רמו לכל הקשות וגמורא
 גמירי להו
על ידו שתסכה כרעה ומענין אבימלך לא הוציר כראונו
 לא היה מפורסם ביניהם כענין כפרעה שהיה כמגרים
 תמן מיימת לה גרסינן כלומר יפנינו לו מעט חסר ממלא
 את חלפיה לא יהיה כדלעיל פ' ד'
הזרה שאל יחול כך קלה חפני שלא יאמר
 דשני כפרעה שקב-אמת חיש אבל שבעור בנינו בדין
 היה כגנבתו להכי קאמר שיהיה מקללת הזקן אפילו
 שלא כדון בלה כי רחל לא הייתה חייבת בזה דלשם שמים נתכוננת
 להפדים אביה מ' ועל כל זה הלה הקלה דקללת חלמי' חכם
 אפילו על חכם היא צלחה וכדאיתא בפרק הגולן ולפי
 שאמר שיהיה יוסף מקטני אוננה ולא יפיל לבו גס לזאת חיימו
 בחדרם הקסה
ירתבו שהכונה שיש לו לפחד מכל בנינו עמנו כו' יקנה
 לו כמו שקנה לשרה וקנתו
 שינטעו וירקנו
לכבוד האחים כי לא יסקטו על יפדו חותו כי אח לרשע
 יולד
ירתבו עוד לומר שאפי' שיעלה על הערערת כי עכבו של
 בנינו ועבודתו טוב ויפה חנ' כדדים הא' מחד עלמו
 כי ההסתעבות לחלבים הוא החירות והסתיות עבד מלך מלך
 וכל שבאן יוכה לעלות לש' נחא חו' אומר לראש ולא היה זה
 רחוק במגרים כי גם הוא חביב סגור יבא למלך והב'
 שמוחני יקח דעה והשכל כי את האללים הוא ירא ומכס בע' לרון
 ולא ילמד לעשות עוד משה מוגנה פגניפת הדיבע שראה שהיה
 רע המדות
ורג' כי להיותו בית המלך חול' ימלא חן-קעניו לכלל את
 בית אביו שנבלי' כי כל חלה לא מזה לבס לעשות
 שום עושק בו שחם מהגד הראשון הרי שרה שקוקה לגבירה ועב'
 נקם ה' נקמה אחר סוף-רג טובה כך
ואם מהגד הב' הרי רחל שכונתה לשמים ועם כל זה חלה
 עליה קללת הוקף לפי שעתה שלא חלפתו ואם מהגד
 הב' הרי שחם שררה מוסר מתן ונתמקום לבית יעקב ליבנות
 בכבוד ארזו ועב' נענש על אכסו
על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

ועל זה הדרשנו כי אדוני אק' כי אדוני ידלנו וירלנו
 ממדרי גדעון כי אדוני במחלה שבור וכולל מתי איכא למיאר וזונו רעה לומר כי ראו
 למות יתרו וזומר כי משה הוא ונסיב הכסף לאדוני השנאמר
 כי כסף אחר הוא ויפסיד האדון או אפטר כי בכל מקום יפוש
 לפי ענינו
ומה שטען הרמב"ן להראב"ע ח"כ נכון הוא שיאמר ארסי כי
 אלו חו' ש' שמעני ולא נחמא שמחא חלת' כי רק עש
 אדוני י' אמת ה' אלל שלא חילע לומר כן
בי ולא היה הוא י' ש' אחר י' ש' כע' עבדך תחת הנצח
 חלה שראושה חכם הדבר ולפי' נתן טעם עוד לדבריו
 מפני דחמכות הוקן וערכות יהודי
ביא את מעשר עניו פי הרמב"ן בסדר מקץ דביא לשון
 נפקה ומרעומת על סדר ועל עוות דבר כמו מלח אבוי
בלשון קדש ולפי' ומה שכל התקומות שנאמר ס' כי אדוני
 וכן מ' אדוני יוד ירלנו פה- גועקים על מה שרנה לסכנם
 כדבר זה ח' להכשילם בחטא זה
ואין רע שיהיה חלת כי נסמכת ללשון אדוני כיהניו כאלה
 רבים כדאמר ינ' לליל אל חל תהי לשון אדוני קל בעיניך
דכו וחי יודע שלטון הקדש לקחו מארמי שחא כשיק הוא כדכתב
 הרמ"ב בסדר מקץ ומה שלא דרשו זה לעיל גבי יוד ירלנו
 משום דהכא חייב' קדמ' הגש' לפי'ם ולחלמה וכו' הפי'
 האחר הוא פיוס וכי הפירש הב' הוא נולחמה אר' שלא יפוש
 כן אלל פה וכלל מקום לפי ענינו כדכתוב
 הדבר לסמית עינים כוונתו בזה
בהבן כי'ן עלילה עליו מאת מ' מאגטי הצית ויוסף
 מעלים עין מדרות כשפס'
א' בנימוסות גמנו יתיה וכי אדוני הארץ איך להניח
 נמוסיו ויתכנה כנמוס העם הנח אלו ועוד הרי
 בן נח נרגז על סוה פרוטה ולא יתן להשבין בראי' כפי' מיתות
 ומה הוסיף מדין זה כל שלא ניתנה תורה עדין וי' שמאחר
 שלא ירד מעדות חין לנת עליו חומרי תמוס שהלך לשם אלל להקל
 עליו כפי' נמוסו מאחר שהוא גרם לו לכא והבטיחו לשום עינו עליו
 וחל' נחמא מפסיד כירלתו ו' אפטר ש' בני ירלן יאלו מדון כני
 נח להקל בעונם ומשכדל אברהם במילה אלל שלא מנאחי סעד
 להו ועי'ן ב' נרוד המור
וזה יש לו לשלם וזה היא הביא את מעבור עלינו
 לקחו לעבד שלא כדיו' ואפסי' ש'ם הם כפייהם
 ירגו הננו עבדים לאדוני יוכל לטעון כי בדרך ההפלה אחרו כן
 צעטום באדוני הארץ עשה מספט לא שיעשה כן ממש כאומר
 לשלטון הנני בדרך הרגני נח הרוב שאינוה אלל דרך פיוס וכבוד
 לשלטון מעליטו בו
וכנסו לכרי באוניך פירש הרמ"ב לא שבקש לדבר
 באוני ממש כי אין מנהג ההלכות לדבר עם
 הקל או עם העומד במקומו ופיו באוני ואין בדרך להו כי המלך
 ציינות ואין חבל יהודה לדבר באוניו חבל הכונה בזה שיעשו
 הדברים חוסם בווישים לב לדבריו כי פיו ילל תוכחה כאומר
 זקנתו של זה כל מה הכונה שהיו דבריו כשמיים לאוניו כמו
 זקנת שר הכרות וקרא באוני העם מתאוננים רע באוני ה'

רמיוח גמירי להו
על ידו שתסכה כרעה ומענין אבימלך לא הוציר כראונו
 לא היה מפורסם ביניהם כענין כפרעה שהיה כמגרים
 תמן מיימת לה גרסינן כלומר יפנינו לו מעט חסר ממלא
 את חלפיה לא יהיה כדלעיל פ' ד'
הזרה שאל יחול כך קלה חפני שלא יאמר
 דשני כפרעה שקב-אמת חיש אבל שבעור בנינו בדין
 היה כגנבתו להכי קאמר שיהיה מקללת הזקן אפילו
 שלא כדון בלה כי רחל לא הייתה חייבת בזה דלשם שמים נתכוננת
 להפדים אביה מ' ועל כל זה הלה הקלה דקללת חלמי' חכם
 אפילו על חכם היא צלחה וכדאיתא בפרק הגולן ולפי
 שאמר שיהיה יוסף מקטני אוננה ולא יפיל לבו גס לזאת חיימו
 בחדרם הקסה
ירתבו שהכונה שיש לו לפחד מכל בנינו עמנו כו' יקנה
 לו כמו שקנה לשרה וקנתו
 שינטעו וירקנו
לכבוד האחים כי לא יסקטו על יפדו חותו כי אח לרשע
 יולד
ירתבו עוד לומר שאפי' שיעלה על הערערת כי עכבו של
 בנינו ועבודתו טוב ויפה חנ' כדדים הא' מחד עלמו
 כי ההסתעבות לחלבים הוא החירות והסתיות עבד מלך מלך
 וכל שבאן יוכה לעלות לש' נחא חו' אומר לראש ולא היה זה
 רחוק במגרים כי גם הוא חביב סגור יבא למלך והב'
 שמוחני יקח דעה והשכל כי את האללים הוא ירא ומכס בע' לרון
 ולא ילמד לעשות עוד משה מוגנה פגניפת הדיבע שראה שהיה
 רע המדות
ורג' כי להיותו בית המלך חול' ימלא חן-קעניו לכלל את
 בית אביו שנבלי' כי כל חלה לא מזה לבס לעשות
 שום עושק בו שחם מהגד הראשון הרי שרה שקוקה לגבירה ועב'
 נקם ה' נקמה אחר סוף-רג טובה כך
ואם מהגד הב' הרי רחל שכונתה לשמים ועם כל זה חלה
 עליה קללת הוקף לפי שעתה שלא חלפתו ואם מהגד
 הב' הרי שחם שררה מוסר מתן ונתמקום לבית יעקב ליבנות
 בכבוד ארזו ועב' נענש על אכסו
על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

שנאמר חוסף עליו וכדתיבא בפרקא קמח ליומאמה היה
 בחלקו של יהודה הר' הנית להשכות והעורות ומה
 היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובי' קוש
 הקדשים ור' ור' היה וזלח מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של
 בנימין וזה מובח לבני ובנינו הדין היה מנטער עליה בכל יום
 שנאמר חוסף עליו כל היום לפי'ך וזה בנינו הדין ונעשה
 חוספינו ונברה שנאמר וכן בפרקין כן

על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

על חיבת העין י' יש נהיה בעל חיבת התינוק
 אכסניו ול' דפניו אפי' חפת העין שיעני אכסו
 אליו שהוא לדרגת אחר חמשתו העקרית חלה ה' על חיבת העין
 אכסניו ופירוט חם הלל כשיל נקבה עשניו כך על חיבת
 העין ועל אכסניו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
 שנלפה כן

אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס
אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס
אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס

אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס
אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס

אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס
אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס

אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס
אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס

אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס
אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס

אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס
אזני חוץ-א' ומפני
 ויולדות כדכס

מנרה רבה זמ קאו יב גאר
 מנהל' שמהו יפג איכני

דרוש ראשון

בראשית רבה פרשת וישב (פרשה פד סימן ז) וזה לשונם: "וישראל אהב את יוסף" וגומר, "וישנאו אתו" (בראשית לז, ג-ד). רבי שמעון בן לקיש בשם רבי אלעזר בן עזריה: "לכו וראו מפעלות אלהים" (תהלים סו, ה), וכתיב בתרה (פסוק ו): "הפך ים ליבשה". למה 'וישנאו אתו'? כדי שיקרע הים לפניהם. עד כאן.

ממדר קדמות אשא עיני בחקירה אחת עמדו עליה המפרשים ו"ל מערכה מול מערכה, אם קדם מפת תורה, מאחר שנמול אברהם וקיים כל המצות ואפלו ערובי תבשילין, כמו שאמר רבותינו ו"ל (יומא כט ע"ג), אם יצאו מפלל בני נח לגמרי ואפלו להקל או לא?

והנה מתר"ש יפה ו"ל פרשת וישב (פרשה נג סימן ה) אהא דאמרין קתם: אמר רבי סימון: אמר לו: בנימוסות שלגו כתוב (שמות כג, כ): "אם אין לו ונמכר בגנבתו", וזה יש לו לשלם, הקשה, שתרי קימא לן (ע"ז ע"ג ע"ג) דבן נח נהרג על שנה פרוטה ולא נתן להשבון, ומי הוציאם מדין זה כל שלא נתנה תורה עדין? ותרי, שבני ישראל יצאו מדין בני נח אף להקל משנבדל אברהם במילה. עד כאן. וכן כתב הרב הגדול בפרשת בראשית (פרשה טו סימן ט ד"ה ג"ע מין ודנן כאלמו) וזה לשונו: ואיפא למידק: למאן דילף כל עריות בבני נח, היכי נסב יעקב שמי אריות? ותרי, דאחר שנמול אברהם נבדל הוא וזרעו מדין שאר בני נח, וכשנשא יעקב שמי אריות ונתן לית בהו אסור קרבה, דהו להו כגר שנתגזר דמדין תורה לית בה אסור קרבה ונושא אפלו אחותו (רמב"ם איסורי ביאה פ"ד ה"ג). עד כאן. והדבר פשוט, שקל זה הוא אי אמרין דיצאו מפלל בני נח לגמרי, חשיבי רחל ולא כגר שנתגזר דלית בה קרבה; אף אם לא יצאו מפלל בני נח להקל, איך התירו לו רחל ולא, כיון דלכני נח חשיבי עריות.

ויש סעד לזה מדאמרין בבראשית רבה סדר וישלח (פרשה עט סימן ו) וזה לשונם: "ויחן את פני העיר" (בראשית לג, יח) - נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום. הדיא אמרה, ששמר יעקב השבת קדם שנתן. עד כאן. גם בפרשת מקץ (פרשה נז סימן ז) אמרין: "וטבח טבח והכן" (בראשית מג, טו). אין 'והכן' אלא שבת, כמה דאת אמר (שמות טו, ה): "והיה ביום הששי והכינו". הדיא אמרה, ששמר יוסף את השבת. עד כאן. וקשה, דהא קימא לן בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נח, ט) דבן

ספר כרם דרכי
חוק?

הרה"ק ר' יהודה ציוסאניס זצ"ל
היא הגנה (מת)
היא (מסורה) - גמ"ב

נח ששבת חזב מיתה, דכתיב (נראה ט, טז): "ויום גלילה לא ישבתו"; ואם כן, איך שמרו יעקב ויוסף את השבת? אלא ודאי דיצאו מקלל בני נח אפלו להקל.

ומהא דאמרין בבראשית רבה (פרשה טו סימן ט ע"פ נראה ט, טז): "וינתהו בגן עדן" - שנתן לו מצות שבת, הוה מה דאת אמר (שמות כ, יא): "וינת ביום השביעי"; "לעבדה" - "ששת ימים תעבד" (שם טט, ט); "וילשמרה" - "שמור את יום השבת לקדשו" (דברים ה, יג). עד כאן. אין להוכיח כלל, משום דעדין לא נאמרה אזהרה זו דיום גלילה לא ישבתו, ומשום הכי שמר אדם הראשון את יום השבת. גם מההיא דאמרין בבראשית רבה (פרשה ז' סימן ג) וזה לשונם: רבי לוי בשם רבי יוחנן בר שאול: אמר להם (יוסף לאחיו): אם יאמין לכם - הרי מוטב, ואם לאו - אפם אמרים לו: בשעה שפרשתי ממך לא בפרשת עגלה ערופה הייתי עוסק? ! הוה הוא דכתיב (נראה ט, טז): "וירא את העגלות וגו' ותחי רוח יעקב". עד כאן. אין ללמד מכאן דהיה להם דין ישראל אפלו להקל, דאם לא כן, מי התיר ליעקב ויוסף לעסק בפרשת עגלה ערופה, והלוא הלכה רוחות: גוי שעסק בתורה - חזב מיתה, ולא התר להם ללמד אלא בשבע מצות דידהו, כדאיתא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נט, א). משום דמידי הוא טעמא אלא משום דכתיב (דברים לג, ז): "תורה צוה לנו משה מורשה" - לנו מורשה ולא להם, וחיבים עליה משום גזל. ואיכא מאן דאמר משום גלוי עציות, ואל תקרי 'מורשה' אלא 'מארשה'. וכל הגי טעמי לא שיכי אלא מסיני ואילך שנתנה תורה, אבל מקמי הכי לא שיכי כלל. באפן דאין להכריח סברת מהר"ש גפה ו"ל, דדין ישראל היה להם אפלו להקל, כי אם מההיא דיעקב ויוסף ששמרו את השבת, וכדכתבנא.

וראיתי להרא"ם פרשת שמות, אהא דאמרין אמול ואצא ספנה היא לולד, שכמב וזה לשונו: אף קשה, היאך התיר לעבד על מצות עשה דמילה משום ספנת הולד, והלא עדין לא נתנה תורה, דכתיב בה (ויקרא יב, ט): "נחי בהם" - ולא שימות בהם, עד שיתיר במקום ספנה. ואף על פי שאברהם אבינו קיים כל התורה בלה, כדאיתא ביומא (כח ע"ב), ומסתמא מסר אותה לבניו אחריו, כמו שדרשו גבי יצרא את העגלות שהיה עוסק בפרשת עגלה ערופה בשפרש הימנו, הוה מצי להחמיר על עצמו לקיים גם המצות שאינן מקלל השבע מצות, אבל להתיר המילה שנוצטוה עליה במקום ספנה, שעדין לא נתנה תורה להתיר במקום ספנה, מי מצי להקל? ! עד כאן. ומה שיש לעמד בדברי הרא"ם הללו עיני לקמן בדרוש שני. הרי מבאר מדבריו דסבירא לה דמה שקימו כל התורה הוא דוקא להחמיר עליהם, אבל לא להקל מעליהם ממה שחיבים בני נח. אלמא דסבירא לה דלא יצאו מקלל בני נח להקל.

שוב ראיתי שדבר זה הוא מחלקת קדום בין אבות העולם, הובא בהרמב"ן ז"ל פרשת

אמר בענין מגדף, מלמד שנתגייר, ודגוי ועבד הבא, הגרות היה מפני (קידושין טו ע"א): כן, כי מצת שבא (טס יט ע"א): ודלמ' וטבילה ותרצאת חכמי צרפת הוא ולפיכך הצרף לן לשיטת הר"ש יפ' ודרעתי, הראיה ו היא רץ (כ"ג ק ע"א): פניא, בארץ לארפה ולו ראשון מהלכות נ הגוי קונה בתוקד וראיתי להתוספוח אברהם ו שהקשו: ואם תאו נח ע"כ דגוי מפר עד שבאו להר סי להקל מעליהם מ: וברי בפרק שליש כל התורה בלה ע וגומר. ותו אמרינ תורה שבכתב ואן וקבע לו השם שכ שישא לבנו אהו ארבע מיתות (סנ

אמר בענין מגדף, דכתיב בה (ויקרא כז, ט): "בתוך בני ישראל", ודרשו בתורת פהנים: מלמד שנתגזר. והקשה הרמב"ן, דלמאי אצטריך שנתגזר? הא קימא לן (ינמות כג ע"ב), דגוי ועבד הבא על פת ישראל - הנלד כמותה. וכתב, שחכמי צרפת אמרו, כי טעם הגרות הנה מפני שהיה קדם מתן תורה, והיה משפטו לילך אחר הזכר, ממה שאמרו (קידושין סו ע"ב): באמות הלך אחר הזכר. וכאשר נולד זה לא מלו אותו, כי מצרי הנה פדינו, אבל לפגול נתגזר לדעתו ונמול. והרמב"ן השיב עליהם וזה לשונו: ואין דעתאי פן, כי מעת שבא אברהם בברית היו ישראל ובגוים לא יתחשבו, וכמו שאמרו בעשו (ס"ט ע"ב): ודלמא ישראל מומר שני? ומה שאמרו שנתגזר, הוא שנקנס לברית מילה ושבילה ותרצא דמים בשעת מתן תורה ככל ישראל וכו', יעין שם. הרי מבאר, שדעת חכמי צרפת הוא כדעת הרא"ם ז"ל, שקדם מתן תורה לא יצאו מפלל בני נח להקל, ולפיכך הצריך להתגזר משום דקימא לן באמות הלך אחר הזכר. אף הרמב"ן אזל לשיטת הר"ש יפה, שהאבות יצאו מפלל בני נח אף להקל.

ולדעתי, הראיה שהביא הרמב"ן ממה שאמרו גבי עשו ודלמא ישראל מומר שני, היא ראיה חותכת. וכן נראה דיש להכריח ממה שאמרו פרק המוכר פרות (כ"ג ק ע"ב): פניא, הלך בה לארצה ולרחבה - קנה, דכתיב (נחשתי יג, י): "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה". עד כאן. ואין ספק שמדין תזקה נגועו בה, והרמב"ם בפרק ראשון מהלכות מכירה (דין י) ובפרק ראשון מהלכות זכיה ומתנה (דין יד) כתב שאין הגוי קונה בתזקה; ואם אמרת דלא יצאו מפלל בני נח, איך קנה אברהם בתזקה?

וראיתי להתוספות פרק מי שמת (כ"ג קמ"א ע"ב ד"ה נט), אהא דאמרינן: "ויזי ברוך את אברהם בכל" (נחשתי כז, ט) - רבי יהודה אומר: שהיתה לו בת ובכל שמה, שהקשו: ואם תאמר, למה לא השיאה ליצחק, למאן דאמר בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נט ע"ב) דגוי מתר באחותו? עד כאן. בנראה דאולי לשיטתם דלא יצאו מפלל בני נח עד שבאו להר סיני. ואני תמה, דהן לו יהי דגימא דלא יצאו מפלל בני נח, הוא דוקא להקל מעליהם מהמרות דבני נח; אבל שהיה להם דין בני נח לגמרי, זו לא שמענו. וברי בפרק שלישי דיומא (כ"ט ע"ב) ובשלהי קדושין (פ"ג ע"ב) אמרינן: קים אברהם אבינו כל התורה כלה עד שלא נתנה, שנאמר (נחשתי כז, ט): "עקב אשר שמע אברהם בקלי" וגומר. ותו אמרינן התם, דקים אפלו ערוכי מבשילין, שנאמר (ס"ט): "תורת" - אחד תורה שבכתב ואחד תורה שבעל פה. ואיך יתכן, דמה שאסר אברהם אבינו על עצמו, וקבע לו השם שְׂכָר על הדבר למען אשר יצוה את בניו ואת אחרייו ללכת בדרךיו, ששיא לבנו אהובו את אחותו שעתידה תורה לאסור וענש עליו פרת. והתוספות בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נט ע"ב ד"ה לנערה המאורסה) כתבו, שספר הכתוב בגנותו של לוט

בְּדָבָר שֶׁעֲתִידָה תּוֹרָה לְאָסֵר. דְּאִמְרִינָן (סנהדרין נח ע"ג): גוֹי מִתָּר בְּבֵתוֹ, וּבְפָרֶק בֵּהֶן מְשִׁיחַ (סוֹחֲיוֹת י ע"ג) אִמְרִינָן גְּבִי לוֹט וּשְׁתֵּי בְנוֹתָיו: הֵם שֶׁנִּתְּבַנְּנוּ לְדָבָר מִצְנָה – "וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם" (סוֹטָה י, י), הוּא שֶׁנִּתְּבַנְּנוּ לְדָבָר עֲבָרָה – "וּפְשָׁעִים יִפְּשְׁלוּ בָּם" (סו. טו). עַד כָּאן. הָרִי שֶׁקְרָאוּ הַכְּתוּב לְלוֹט פּוֹשַׁע בְּמָה שֶׁבָּא עַל בָּתוֹ, אִף שֶׁהִיא מִתְּרַת לוֹ, לְפִי שֶׁעֲתִידָה תּוֹרָה לְאָסֵר. וְאֵם כֵּן, אִיךָ יִתְּכֵן שִׁישֵׁיא אֲבָרְהָם לִיצְחָק אֶת אַחֲוֹתָו?

וְאִף לְמָה שֶׁכְּתֹב הַרְמַב"ן בְּפְרִשְׁת תּוֹלְדֹת (נחלש"ט טו, ס) עֲלֵה דִהְיִיא דְשִׁמְר אֲבָרְהָם אֲבִינוּ כֹּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה, וְהַקְּשָׁה מִיַּעֲקֹב שֶׁנֶּשְׂא שְׁתֵּי אַחֲוֹת, וְתַרְץ שֶׁאֲבָרְהָם אֲבִינוּ שִׁמְר כֹּל הַתּוֹרָה בְּאֶרֶץ וַיַּעֲקֹב נִשָּׂא הָאֲחִיוֹת בְּחוּץ לְאֶרֶץ, כִּי הַמְצוֹת מִשְׁפֵּט אֱלֹהֵי הָאֶרֶץ וְכוּ', יַעֲזֵן שֵׁם. הִנֵּה הַתּוֹרָה הִנֵּה לֹא יִצְדָּק גְּבִי יִצְחָק, שְׁתֵּרֵי יִצְחָק לֹא הִרְשָׁה לְצִיאַת מִצְרָיִם יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לְאֶרֶץ, וְכִדְאִמְרִינָן בְּבִרְאשִׁית רַבָּה סֵדֶר תּוֹלְדֹת (פְּרָשָׁה טו סִימָן ט) וְזֶה לְשׁוֹנָם: "גּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת" (נחלש"ט טו, ג). אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעֵינָא: אֵתָּה עוֹלָה תְּמִימָה, מָה עוֹלָה תְּמִימָה אִם יִצְאָה חוּץ לְקַלְעִים נִפְסְלָת, אִף אֵתָּה אִם יִצְאָת חוּץ לְאֶרֶץ נִפְסְלָת. עַד כָּאן. וְאֲבָרְהָם אֲבִינוּ יָדַע כֹּל זֶה, וּמִשְׁעֵם זֶה אָמַר לְעַבְדּוֹ (סו טו, ט): "רַק אֶת בְּנֵי לֹא תִשָּׁב שְׁמָה", וְכִמוֹ שֶׁכְּתֹב מִתְּרַת יִפָּה בְּסֵדֶר חֲזֵי שְׂרָה (פְּרָשָׁה טו סִימָן יד ד"ה כו כ"ג), יַעֲזֵן שֵׁם. L

וְכִי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ: לְדִידָן נְמִי תִקְשִׁי מִהֵיִיא דְפָרֶק אֲרַבַּע מִיתוֹת (סנהדרין דף טו), שֶׁנִּתְּחַלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא, דְלִרְבִּי אֱלִיעֶזֶר אַחֲוֹתוֹ מֵאִמּוֹ אֲסוּרָה לְבְנֵי נָח וְלֹא אַחֲוֹתוֹ מֵאֲבִיו, מִשּׁוּם דְּאִין אֲבוֹת לְגוֹי, וְלִרְבִּי עֲקִיבָא אִף אַחֲוֹתוֹ מֵאִמּוֹ שְׂרָיָא לְבֵן נָח. וְהַקְּשׁוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא מִדְּכֹתִיב (נחלש"ט כ, יג): "וְגַם אִמְנָה אַחֲתֵי בֵת אָבִי הִיא אִף לֹא בֵת אִמִּי", מִכְּלָל דְּבֵת הָאֵם אֲסוּרָה. עַד כָּאן. וְלִדִּידָן דְּקָיָם אֲבָרְהָם אֲבִינוּ כֹּל הַתּוֹרָה תִּקְשִׁי, דִּהִיכִי קָאָמַר 'אַחֲתֵי בֵת אָבִי הִיא'? דְּאִפְתִּי אִיךָ נִשְׂאָה מֵאֲחֵר שֶׁעֲתִידָה תּוֹרָה לְאָסֵר? הֵא לֹא קָשִׁיא כְּלָל מִתְּרֵי טַעְמֵי. תְּרָא, דְּאֲבָרְהָם לֹא בָּא אֶלָּא לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִקְּשִׁיַּת אֲבִימֶלֶךְ, דְּאִיךָ אָמַר דְּשְׂרָה הִיא אַחֲוֹתוֹ וְהִנֵּה הִיא אֲשֶׁתוֹ, וְהֵם מֵאֲמָרִים סוֹתְרִים, דְּאַחֲוֹתוֹ אֲסוּרָה לְבֵן נָח. וְלִזְהָ הַשִּׁיב אֲבָרְהָם דְּאִין זֶה מֵאֲמַר סוֹתֵר, דְּאַחֲוֹתֵי בֵת אָבִי הִיא וְלֹא בֵת אִמִּי, וּמִתְּרַת הִיא לְבְנֵי נָח מִשּׁוּם דְּאִין אֲבוֹת לְגוֹי. וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא יָדַע שְׂקִיָּם אֲבָרְהָם כֹּל הַתּוֹרָה. וְלְפִי הָאֲמַת מִתְּרַת הִיטָּה לְאֲבָרְהָם אִף בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁתֵּרֵי בֵת אַחֲוֵי הָרֵן הִיטָּה, אֶלָּא שֶׁאֲבָרְהָם לֹא בָּא אֶלָּא לְתַקֵּן דְּבִרְיוֹ שֶׁאֲמַר שֶׁהִיא אַחֲוֹתוֹ וְאִיךָ הִיטָּה אֲשֶׁתוֹ, וְהַשִּׁיב דִּיִּתְּכֵן שֶׁתְּהִיָּה אַחֲוֹתוֹ וְתִהְיֶה אֲשֶׁתוֹ מֵאֲחֵר שֶׁאִינָה אַחֲוֹתוֹ מֵאִמּוֹ. וְעוֹד, דְּאִף דְּנִימָא דְּאֲבִימֶלֶךְ יָדַע שֶׁאֲבָרְהָם הִיָּה מְקִיָּם הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה, שֶׁפִּיר הַשִּׁיב אֲבָרְהָם 'אַחֲתֵי בֵת אָבִי הִיא', מִשּׁוּם דְּקָנָמָא לֵן דְּגַר שֶׁנִּתְּבַנְּנוּ מִתָּר מִן הַדִּין בְּאַחֲוֹתוֹ וְכֵן כְּכֹל הַעֲרִיּוֹת, מִשּׁוּם דְּגַר שֶׁנִּתְּבַנְּנוּ כְּקַטָּן שֶׁנּוֹלַד דְּמִי, וְכִדְאִיִּתָּא בְּפָרֶק שְׁנֵי דִיבְמוֹת (כז ע"ט) וּבְפָרֶק

נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה וְ שֶׁנִּתְּבַנְּנוּ, שֶׁלֹּא יִאֲמָרוּ לוֹ שֶׁאֵר הָאֵם וְאִין יִקְיָם וְכוּ'. וְטַעְמָא הַ שֶׁלֹּא יִאֲמָרוּ בְּאִנּוּ מִ דְּגַר שֶׁנִּתְּבַנְּנוּ כְּקַטָּן עַל לֵה, דְּכִינָן שֶׁנִּתְּבַנְּנוּ מִתְּרַת יִפָּה בְּטַעְמָא שְׂרָה לְאֲבָרְהָם קָנָם יִאֲמָרוּ בְּאִנּוּ מִקְּרִשָּׁה אַחֲוֹתוֹ אִיךָ הִיא אֲשֶׁר מִטַּעְמָא דְּשֶׁלֹּא יִאֲמָרוּ אָבִי הִיא אִף לֹא בֵת גְּזֵרָה כְּלָל, וְכִפִּי דִין לֵה דְּאִין חִלּוּק בֵּין אֶ בְּנֵימָרָא דְּלֵאִיזָה תְּכִי הַעוֹלָה: דְּלְכִלֵּי עֲלָמָ מְכֻלָּל בְּנֵי נָח לְהַקְל

שׁוּב רְאִיתִי דְּמִתְּחַלְקָת (נח ע"ג) אִמְרִינָן (סוֹטָה כ, יג): "וַיִּפְּן כֹּל הַמְּצִרִי, מִשּׁוּם דְּהִכּוּ בְּנֵי נָח לְגִמְרֵי, דְּהָא דְּלֹא יִצְאוּ מִכְּלָל בְּנֵי כִינָן שֶׁכִּפִּי דִינֵי בְּנֵי דִיִּצְאוּ מִכְּלָל בְּנֵי נָח לְשׁוֹנָם: כִּינָן שֶׁיָּדַע וְ לְהַרְגוֹ וְכוּ'. אָמַר מִ יוֹמָת". עַד כָּאן. וְכִי וּמִרְדֵּהוּ לֹא הִיָּה לוֹ וּמִרְדֵּהוּ, וְאָמַר: וְאִפִּי מִיָּתָה, כִּדְאִיִּתָּא בְּפָרֶק

אֲמַנְסִי נְרָאָה, דְּפִרְוִשׁ הָעֵנָן כִּף הוּא. דְּהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת, דְּבִן נַח אִינוּ מְצִוָּה עַל קְדוּשׁ
הַשָּׁם, אֲףִי יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִים עַל קְדֻשַׁת הַשָּׁם. וּבְמִצְוֹת שְׁדִינָם לְהִרְגֵי וְלֹא לְעֵבֵר,
אִם עֲבָרוּ וְלֹא נִהְרְגוּ – נִעְנָשִׁים עַל זֶה עֲנֵשׁ גְּדוֹל. כְּדֹאמְרִינָן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּמַגְלָה (י"ב
ע"ב): שְׂאֵלוּ תַלְמִידֵיךָ אֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: מִפְּנֵי מָה נִתְחַיְבֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוֹתוֹ הַדּוֹר
כְּלִיָּהּ? וְהַשִּׁיב לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהִים. וְהָרִי מָה שֶׁהִשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהִים הִיָּה בְּאַנְסִי
דְּנָבוּכַדְנֶצַּר, כְּדִכְתִּיב (דִּיטַל ג' ו'): "וַיִּמְן דִּי לֹא יִפֹּל וַיִּסְגַּד יִתְרַמָּא לְגוּ אֲתוּן נִרְאָ יִקְדָּתָא";
תְּרִי דִּישְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר עֲבוּדָה זְרָה בְּאַנְסִי – תְּיָב מִיָּתָה לְשָׁמַיִם. וְזוֹ הִיא חֻמְרָא שְׁיֵשׁ בְּבִנְי
יִשְׂרָאֵל מָה שְׂאִין בֶּן בְּבִנְי נַח. וְאֵלוּ בְּדִין שׁוֹגֵג הוּא בְּהִפּוּף, כְּדֹאמְרִינָן בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְּמִפּוֹת
(ט ע"ב): לְפִיכָף, גַּר גּוֹי שְׁהִרְגוּ – נִהְרְגִין. וּפְרִשׁ רַש"י: לְפִיכָף – אֲשַׁבַּע מִצְוֹת בְּנֵי
נַח קָאִי, וְקִימָא לָן אֲזַהְרֵתוּ זוֹ הִיא מִיָּתָה, לְפִיכָף גַּר תּוֹשֵׁב אוֹ גּוֹי שְׁהִרְגוּ – נִהְרְגִין,
וְאִפְלוּ בְּשׁוֹגֵג, שְׂאִין בְּנֵי נַח צְרִיכִין הַתְּרָאָה, כְּדֹאמְרִינָן בְּסִנְהֶדְרִין (ט ע"ב). וְגַמְצָא, שְׁבָדִין
שׁוֹגֵג יֵשׁ חֻמְרָא בְּבִן נַח מָה שְׂאִין בֶּן בִּישְׂרָאֵל, וְגַבִּי אֲנִסִּי הוּי אֲפָכָא.

אֲמַר מַעֲתָה, דְּכִבְרֵי יְדַע ס"מ שִׁישְׂרָאֵל עֲבָרוּ עֲבוּדָה זְרָה בְּמִצְוִינָם מִתּוֹךְ שְׁעֵבֵר וּמִתּוֹךְ
טְרוּף הַדַּעַת, דְּהִינּוּ שְׁהִי אֲנוּסִים וְשׁוֹגְגִים, אֲלֵא שְׁהִיָּה מְסַפֵּק בְּדָבָר אִם יֵצְאוּ
מִכְּלָל בְּנֵי נַח לְגַמְרֵי אֲףִי לְהַקְלֵי, אוֹ דְלִמָּא דְלַעוֹלָם חֻמְרָא דְבִנְי נַח אִיתָ לְהוּ. וּמִשׁוּם
הַכִּי בְּשַׁבָּא לְקַטְרֵג אֲףִי שְׁיַדַע שְׁהִי אֲנוּסִים וְשׁוֹגְגִים, מִשׁוּם דָּאִם בְּאִנּוּ לְפִטְרָם
מִטַּעַם אֲנוּסִים – יְהִבִּין לְהוּ חֻמְרָא דִּישְׂרָאֵל דְּנִעְנָשִׁים עַל הָאֲנִסִּי, וְאִם בְּאִנּוּ לְפִטְרָם
מִטַּעַם שׁוֹגְגִים – יְהִבִּין לְהוּ חֻמְרָא דְבִנְי נַח דְּקִימָא לָן דְּנִהְרְגִין עַל הַשׁוֹגֵג. וְאִמְרִינָן
בְּפֶרֶק אֵלוּ טְרַפּוֹת (מולין מג ע"ב – מד ע"ב): הַרוּצָה לְעִשׂוֹת כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי – עוֹשָׂה,
כְּדָבְרֵי בֵּית הַלֵּל – עוֹשָׂה, מִחֻמְרֵי בֵּית שְׁמַאי וּמִחֻמְרֵי בֵּית הַלֵּל – עֲלִיּוּ הַכְּתוּב אוֹמֵר
(קטל ג' י'): "וְהַכִּסִּיל בַּחֲשֵׁף הוֹלֵךְ". וּמִשׁוּם הַכִּי, בְּשַׁבָּא ס"מ לְקַטְרֵג עַל יִשְׂרָאֵל אֲףִי
שְׁהִי שׁוֹגְגִים וְאֲנוּסִים, מִטַּעַם דִּיהִבִּין לְהוּ חֻמְרֵי דִּישְׂרָאֵל וְחֻמְרֵי דְבִנְי נַח, אֲמַר לוֹ
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוֹטָה שְׁבַעֲוֹלָם! כִּינּוּן שְׂאֵתָה רוּצָה לְחַפְסֵי דִּישְׂרָאֵל וְחֻמְרֵי דְבִן
נַח, עֲלִיךָ נֶאֱמַר: "וְהַכִּסִּיל בַּחֲשֵׁף הוֹלֵךְ", דְּאֵתָה דִּין שׁוֹגֵג כְּמִזִּיד וְאֲנִסִּי כְּרָצוֹן. הִיָּתְכֵן
דְּבַהֲצִטְרַפּוֹת שְׁנֵי דְבָרִים הַלְלוּ בְּכַת אַחַת שְׁיִתְחַיְבּוּ? דְלֹא יִמְנַע, אִם יֵשׁ לָהֶם דִּין
יִשְׂרָאֵל – תְּרִי הֵם פְּטוּרִים מִטַּעַם שְׁהֵם שׁוֹגְגִים, וְאִם דִּין בְּנֵי נַח יֵשׁ לָהֶם – תְּרִי הֵם
פְּטוּרִים מִטַּעַם שְׁהֵם אֲנוּסִים.

7 עוֹר נִקְדִים מָה שְׂאֵמְרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (פּרָשָׁה פד סִימָן ז'): "וַיִּבְרָא יוֹסֵף אֶת דְּבַתְּסָם רַעָה
אֶל אֲבִיהֶם" (נְרַאשִׁי ל' ז'). מָה אָמַר? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חֻשׁוֹדִים הֵם בְּנִיךָ עַל אֵיבָר
מִן הַחֵי. עַד כָּאֵן. וְהִנֵּה הָרֵא"ם הַקָּשָׁה בְּזָה, דָּאִם בֶּן לְמָה לְקָה יוֹסֵף עַל זֶה? וְהִלּוּא
לֹא הִגִּיד לְאָבִיו אֲלֵא מָה שְׂרָאָה. וְעוֹד, אֵיךְ אֲכַפֵּשׁ לומר שֶׁהַשְּׂבָטִים עָשׂוּ כֵּן? וְתַרְזֵן

הַכָּא נִמְי
ס שְׁיִצְאוּ
יְתוּ זְוִיג?
זֵיב כְּקִטְוִן
הַחֲשִׁיבִי
זָדָם מִפֶּן
? וְהָעֵנָן
זֵן שְׁמִשׁוּ
א חֲשִׁיב
פֶּן. וְאִם
זָה תְּמַר
ר מִשׁוּם
חַר דְּלֹא
כַר שְׁעַל
: שְׁהִיָּה
ל הַזְוִיג
זֵין רוּת
עֲפַתְבּוּנוּ.
אֲכַפִּיר,
"וְהַפִּיִם
יִשְׂרָאֵל
ף הַלְלוּ
דו אֲלֵא
זֵן. וְיֵשׁ
א יֵצְדֵק
ס אוֹתוֹ
זֵא יְדַע
שִׁיב לוֹ
הַדַּעַת,
כְּרָצוֹן.
ז שְׁהִי

הרב ז"ל, שהשכבטים בדין היו עושים, אלא שיוסף היה טועה בדין והיה דן אותם שעשו שלא בדין. והוא, שהשכבטים היו חותכים בשר מבית השחיטה בעודה מפרנסת ומגייחין אותה עד שתמות ואחר כך היו אוכלין אותו כדי שיבריאנו. ויוסף היה סבור, שפינן שחוקינן אותו בעודה מפרנסת יש בו משום איבר מן החי. ואין הדבר כן, משום דאפלו לרב אחא בר יעקב דאמר (מולין לג ע"ב) דאית בה משום איבר מן החי, הני מלי בגוי, משום דגזים לית להו שחיטה, אלא אפלו בנחירה בעלמא סגי, וכינן דבמיתה תליא מלתא אינה יוצאה מידי איבר מן החי שהם מזהרים בו עד שתמות, אבל בעודה מפרנסת - לא. אבל בישראל, דבשחיטה תליא מלתא, פינן דשחט בה שחיטה מעליא כבר יצאת מידי אסור איבר מן החי. עוד פתב הרא"ם, דאיכא מאן דאמר בגמרא (סו) דאפלו לגוי שרי אפלו בעודה מפרנסת. ואף על גב דלגזים במיתה תליא מלתא וכל זמן שהיא מפרנסת יש בה משום איבר מן החי, אפלו הכי שרי, משום דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור. ואם כן, פינן דלישראל שרי משום דבשחיטה תליא מלתא, אף לגוי דבמיתה תליא מלתא לית בה משום איבר מן החי, משום דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור. נמצא דלרב אחא בר יעקב, דמפלג דלישראל שרי ולגוי אסור, טעותו של יוסף היתה שלא חלק חלוק זה והיה סבור שגם לישראל יש בו משום איבר מן החי פינן שהיא מפרנסת. ולאידך מאן דאמר, דאחד גוי ואחד ישראל שרי, טעותו של יוסף היה שלא ידע דין זה דליכא מלתא דלישראל שרי ולגוי אסור.

והרב מהר"ש יפה ז"ל הקשה עליו ואמר, דכפי דברי הרב, יוסף לא טעה בדין, ומן הדין היה אסור להם בשר מפרנסת, אם הדין כרב אחא בר יעקב דמחלק בין ישראל לגוי, שהרי בני יעקב תורת בני נח להם, אלא שאחר כך נתחדשה הלכה לישראל למשרי להו משום דבשחיטה תליא מלתא. והנה פונת הרב ז"ל היא, דאף שבני יעקב קימו כל התורה, מכל מקום לא יצאו מפלל בני נח להקל אלא להחמיר, ומשום הכי הקשה דאדרבה השכבטים היו טועים שהיו סבורים שיצאו מפלל בני נח אפלו להקל. ולא ידעתי למה שכח תלמודו שפתבנו לעיל משמו, דסבירא לה משנמול אברהם אבינו יצא הוא וזרעו אחריו מפלל בני נח אפלו להקל, וחזקנו זרועותיו מההיא דיעקב ויוסף ששמרו את השבת. ולפי זה השכבטים בדין עשו במה שחזקו בעודה מפרנסת ואכלו אלבא רב אחא בר יעקב, משום דסבירא להו דיצאו מפלל בני נח אפלו להקל. L

עוד הקשה עליו, דאף למאן דאמר דאחד ישראל ואחד גוי דמתרים במפרנסת, הינו אחר שהתור ישראל התר גם כן לגוי, משום דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי

אסור. אבל מעקרא ואחד ישראל מתרי מעולם לא נאסר ל לישראל. וכן נח ישו הש"י בפרק ארבע הלישראל שרי ולגו כאן. משמע דמטעני שרי ולגוי אסור, ו משום דלישראל כש בדרך אפשר אמר וראיתי לתרב מתרי אוכלין בן ט"ו, ויוסף לא ידע נתישבה דעתו בשיי שהרי כן פקועה דכ מפרנסת שרי, אם אין בה משום איבו מלתא ומפרנסת אי גרע בן פקועה ממנ ומן הדין היה שהי ישראל לגוי, משום לשיטת רבו. דודאי כן פקועה אסור לו ומן הדין היה אסור גם מה שהקשה, דז דוקא אחר שהו זו שיקא לשיטת רב משום דליכא מידי גם כן לגוי, אבל מ פקועה, ולא ידעתי ענה אני תמה בשיי

במדבר: כא חקת שלא

19

מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: יב מִשֶּׁם נָסְעוּ
 וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרַד: יג מִשֶּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ
 מֵעֵבֶר אֲרֻנוֹן אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר הַיִּצְאָה
 מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אֲרֻנוֹן גְּבֹל מוֹאָב
 בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי: יד עַל-כֵּן יֵאמָר
 בְּסֵפֶר מִלְחַמַּת יְהוָה אֶת-זֹהֶב בְּסוּפָה

ממדנח שמשא: יב מתמן
 נטלו ושרו בנחלא דזרד:
 יג מתמן נטלו ושרו
 מעברא דארנון די
 במדברא דנפק מתחום
 אמרצה ארי ארנון תחום
 מואב בין מואב ובין
 אמרצה: יד על כן
 יתאמר בספרא קרבין
 דעבר יי על ימא דסוף

חויא
 ל את
 יא ית
 לחויא
 ונטלו
 באבת:
 ושרו
 דברא
 מואב

אעשו
 בה הוא
 זר לא
 סף פ'
 משה,
 ורת יא

ודר"ק.
 י נראה
 היתה
 לעיל
 תרפאו
 מתקן
 לנחש
 כתוב
 הרבה
 רא כ'
 צו"ש.
 זנראה
 אל א'
 ג.
 אינו
 נחש
 נפל
 רשע
 י דוד
 בארנו
 דה זו

רש"י

דבר הטאטו צמטאטא והעי"ן בו יסוד לצדה והוא
 מלשון יעים (ישעיה כח) ויעה צרד: העברים. דרך
 מעבר העוצרים שם את הר נצו אל ארץ כנען שהוא
 מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי: על פני מואב
 ממזרח השמש. ממזרחה של ארץ מואב:
 (יג) מגבול האמורי. תחום סוף מזר שלם וכן
 (דברים ג) גבול מואב לשון קצה וסוף: מעבר ארנון.
 הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שאלו מעבר
 השני לארנון בתוך ארץ האמורי בצפונה של ארץ
 מואב: היצא מגבול האמורי. רצועה יולאה מגבול
 האמורי והיא של אמוריים ונכנסת לגבול מואב עד

תורה תמימה

(יד) את והב בסופה. ת"ר, הרואה מעברות נחלי ארנון צריך שיתן שבת והודאה לפני
 המקום, מנלן, דכתיב על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו', תני,
 את והב שני מצורעים היו שהיו מהלכין בסוף מחנה ישראל^(ב), כי הוּו קא חלפי ישראל
 אתו אמוראי עברו להון נקירותא ומשו בהון^(ג), אמרי, כי חלפי ישראל הכא נקמלינון, ולא
 הוּו ידעי דארון הוּו מסגני קמיהו והוּו סמיך להון טורי מקמיהו, כיון דאתא ארון אדבקו
 טורי בהדי הדדי וקמלינון ונחת דמיהו לנחל ארנון^(ד), כי אתו את והב, חוּו דמא דנפיק

(ב) שני אנשים מצורעים שהיו שם, שם האחד את
 ושם השני — הב, והיו מהלכין בסוף המחנה
 מפני שלא היו רשאים להיות בתוך המחנה כדין
 מצורעים, ומצינו את שהוא שם אדם בדברי הימים
 א' (ח'), ושחרים הוליד בשדה מואב מן שלחו אותם
 חושים ואת בערא נשיו, והמפרשים פרשו שם ואת
 בערא כמו ומן בערא, ואין זה מדוייק דלפי"ז הול"ל
 מן שלחו אותם חושים ובערא נשיו, אבל לפי
 המבואר כאן דאת הוא שם אדם י"ל גם שם הכונה

ואת בערא שהוא שם, שכך היתה נקראת, וכן מצינו
 שם אותה, בפרשת פינחס (כ"ו נ"ט) אשר ילדה אותה
 ללוי, ואמרו שם במדרש רבה דאותה שם הוא נא"ה:
 אינו במדרש, אלא בפירוש דעת זקנים מבעלי התוס' על הפסוק
 שם. וכן מצינו שם עותי בדברי הימים א' (ט), וכן
 שם אתי (ש"כ כ"ג כ"ט), וכן מצינו שם הב במשלי (ל')
 לעלוקה שתי בנות הב הב.
 (ג) עשו להן מערות ונתחבאו בהן.
 (ד) יחבאר ע"פ המבואר במדרש תנחומא (פרק כ'),

וְאֶת־הַנְּחָלִים אֲרִנּוּן: 10 וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים

וּגְבוּרָן דְעַל נְחָלֵי אֲרִנּוּן: 10 וְשִׁפּוֹן דְנְחָלֵי דְמַדְבָּרִין

רש"י

והז והוי"ו יסוד הוא כלומר את אשר יהצ להם והרצה נסים צים סוף: ואת הנחלים ארנון. כשם שמספרים צנסי יס סוף כך יש לספר צנסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים (10) ואשר הנחלים. תרגום של שפך אשך שפך הנחלים שנשפך שם דס אמוריים שהיו נחצאים שם לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו זהר מזה והדרך עוצר בתוך הנחל אמרו

תורה תמימה

מביני טורי, אתו ואמרי לישראל ואמרי שירה, והיינו דכתיב ואשר הנחלים אשר נטה לשבת עד ונשען לגבול מואב¹⁰ [ברכות נ"ד א' ב'].

76 את והב בסופה. א"ר חייא בר אבא, אפילו בר אבא, הרב ותלמידו שעוסקין בתורה ונעשו אויבים זה לזה, אינם זויים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה, שנאמר את והב בסופה, אל תקרא בסופה אלא בסופה¹⁰ [קרושין ל' ב']. L

וז"ל, ומה הם הנסים של נחלי ארנון, אדם עומד על הר זה ומדבר עם חבירו בהר זה והדרך יורד לתוך הנחל ועולה, ודרך של ישראל לעבור בתוך הנחל, נתכנסו כל האומות לשם אוכלסין שאין להם סוף, ישבו מקצתן בתוך הנחל, וההר מלמעלה עשוי מערות וכנגד המערות הר שכנגדו עשוי סלעים סלעים כמו שדים, שנאמר ואשר הנחלים, נכנסו האוכלסין לתוך המערות, ואמרו, כשיירדו ישראל לתוך הנחל אלו עומדים לפניהם שבתוך הנחל ואלו למעלה מן המערות ונהרוג את כולם, כיון שהגיעו ישראל לאותו מקום לא הצריכין הקב"ה לירד למטה מן הנחל, אלא רמז להרים ונכנסו שדים של הר זה לתוך מערות ומתו כולם והקיפו ההרים ראשיהם זה לזה ונעשה דרך כבושה וכו', והבאר ירדה לתוך הנחל ומתגברת שם ואבדו כל האוכלסין וכו' והוציאו גולגולות וזרועות ורגלים שאין להם חקר, וישראל חזרו לבקש את הבאר וראו אותה שהיא יוצאה מתוך הנחל ומוציאה אברים אברים וכו'.

(10) ואשר מתרגמינן ושפון, אשר נטה לשבת ער, ההר שבעבר העמק נטה ונתפשט לצד חבירו ההר אשר לצד עבר מואב, ושם ארץ מואב ער.

76 (10) הנה פשוט הדבר, כי אין זה אלא רמז וסימן בעלמא כדרך חז"ל ליתן סימנים ורמזים לכל

לקבל לחיית ומסתמ לתהום מואב: 10 ומתו אתהיבת להון בירא ה בירא די אמר יי למע פגוש ית עמא ואיהב לך מיא: 10 בכן שבת ישרו ית השפחמא קדא ס בירא שפחו לה: יח בין דקפריה רבבבא בר רישו עמא ספר בקטריהון וממדבן אתהיבת להו יט ומדאתהיבת לך

מואב ונדק צו וזה ונשען (ועברו ישראל על ההרים ולא י הנחר שנכנס לשם: (10) וז האשך אל הנחר כיצד אמר הנסים הללו המשל אומר לאמו לאחר שעברו חזרו הה לתוך הנחל והעלמה משכ ואיברים ומוליכתן סביב הג שירה: (10) עלי באר. מת

(יח) וממדבר מתנה. במות, כ במתנה¹⁰, שנאמר ומנ נחליאל, וכיון שנחלו א משפילו, שנאמר ומבמו

(10) ובעירובין נ"ד א' הלש כמדבר זה שהכל דשין ואם לאו אין מתקיים בידו, שונות בעו (יח) הנה אין ספק אשר כלל הדרשה הקודמת, והדר ל', נאמרו על דרך רמז ו המוסר או לתכלית שלא יש

L

ואל שדי, מי שאמר לעולמו די יאמר לצרות ישראל די (ממומט ל), ויתן לכם רחמים לפני האיש, שהוא שרו של עשו. ותפלתו של יעקב היתה, יתן לכם רחמים לפני האיש, שעוד

מקודם שיקטרג עליהם, יתן לכם רחמים בעין יפה ובמדה מרובה, ולא יוכל לקטרג על בני ישראל, ואמר לשון נתינה, שיתן הקב"ה בעין יפה, שהנותן בעין יפה הוא נותן (נ"צ פ"ה ע"ה), וישפיע רחמים וחסדים על בני ישראל לטוב להם כל הימים.

ויגש

7 א] ויגש אליו יהודה ויאמר ידבר נא עבדך דבר באזני וגו' (מ, יט). יש לדייק הלשון שאמר הכתוב ויגש, ולמה לא אמר ויאמר אליו יהודה. גם הלשון מה שאמר יהודה ידבר נא עבדך דבר נראה כמיותר, ולצורך מה אמר לו זאת, והיה לו מיד לומר מה שמבקש לומר לו.

עוד צריך לבאר הלא השבטים אמרו מקודם (מ, ט) אשר ימצא אתו מעבדיך ומת, ולא זאת אלא הוסיפו ואמרו וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים, ועתה שנמצא הגביע באמתחת בנימין, היו לפי דבריהם חייב מיתה, ומה ביקש עתה יהודה לדון עם יוסף על זה שאסרוהו.

והנה ידועים דברי הפרשת דרכים על מה שאמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"ה

ה"ב) ויבא יוסף את דבתם רעה, שאמר יוסף על אחיו שחשודין הן על אבר מן החי, ופירשו המפרשים שאכלו בן פקועה או מפרכסת. וביאר הפרשת דרכים כי יוסף סבור היה שיש להם דין בן נח, ובמיתה תליא מילתא, ואסור מפרכסת ובן פקועה, והשבטים סבורים היו שיש להם דין ישראל ושריא להו, ולכן אכלוהו.

ובדבר זה נחלקו עתה יוסף ויהודה, כי יוסף שסבור היה שדיניהם כדין בן נח, ביקש לדונו כדין בן נח שנהרג על גניבתו (סנהדרין נ"ז ע"ה), ויהודה שסבור היה כי דיניהם כדין ישראל, ביקש לדונו בדיני ישראל.

ועל זה אמר לו יהודה ידבר נא עבדך דבר וגו', שביקש לדבר באזניו דבר התורה, כי התורה נקראת דבר, כמו

שכתוב (מסליס קה, ט) דבר : ובידן תורה נאמר על הג אם אין לו ונמכר בגניבתו שידון אותו להיות לעבד דבריהם ז"ל (נר"י פ"ג ו) ו כתיב ואם אין לו ונמכר יש לו לשלב

והוסיף יהודה לטעון על (נ"צ קע"ג ע"ג)

נוקקין לערב תחילה, אבל שהם דיני עכו"ם נוקקין וזו היתה טענת יהודה אל נפשך, אם אתה דן אותנו ישב נא עבדך תחת הנער אותי בדין זה, שאתה מו בנימין, כי עבדך ערב את ובדיני עכו"ם נוקקין לער אתה דן אותנו כדין ישראי דין עבד שנמכר בגניבתו במדרש שטען לפניו שכל ז לו לשלם, אבל זה יש ל כן יצא לחירו

וכזה יבואר מה שאמרו פ"ג ג) שאמרו הש מדיינים אלו עם אלו אנו כ כי יהודה ויוסף שהיו י התדיינו ביניהם בחוקי הכ באיזו מלכות ידונו אותו, התורה או בדיני נ

וכזה יבואר הלשון ויגש שהלא אמרו חז"ל אפילו האב ובנו הרב ותל

הכה"ל ל משה צבי אריה גיק צ"ח
 אהרן ק"ק מ"ח
 אהרן משה
 מרדכי אהרן

שכתוב (מסליס קה, ט) דבר צוה לאלף דור. וברדין תורה נאמר על הגגב (שמוט כג, ג) אם אין לו ונמכר בגניבתו, על כן ביקש שידון אותו להיות לעבד. וזה ביאור דבריהם ז"ל (נר"י פ"ג ו) בנימוסות שלנו כתיב ואם אין לו ונמכר בגניבתו, וזה יש לו לשלם.

והוסיף יהודה לטעון על פי מה דקיי"ל (נ"ג קע"ג ע"ג) שבדיננו אין נזקקין לערב תחילה, אבל בדיני דפרסאי שהם דיני עכו"ם נזקקין לערב תחלה. וזו היתה טענת יהודה אל יוסף, כי ממה נפשך, אם אתה דן אותנו כדין בן נח, ישב נא עבדך תחת הנער (מד, ג), ותדון אותי כדין זה, שאתה מבקש לדון את בנימין, כי עבדך ערב את הנער (שס, ג), וברדיני עכו"ם נזקקין לערב תחלה. ואם אתה דן אותנו כדין ישראל, אין לו אלא דין עבד שנמכר בגניבתו. וזה שאמרו במדרש שטען לפניו שכל זה נאמר כשאין לו לשלם, אבל זה יש לו לשלם, ואם כן יצא לחירות.

ובזה יבואר מה שאמרו במדרש (נר"י פ"ג ג) שאמרו השבטים, מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו, כי יהודה ויוסף שהיו שניהם מלכים התדיינו ביניהם בחוקי המלכות, ונחלקו באיזו מלכות ידונו אותו, אם במלכות התורה או בדיני בן נח.

ובזה יבואר הלשון ויגש אליו יהודה, שהלא אמרו חז"ל (קידושין ג' ע"ג) אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין

בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר (נמדנז כח, יד) את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה. ואמר הכתוב הלשון ויגש שהוא לשון התקרבות, כי מכיון שנחלקו בדין התורה, הרי סופם להיות אוהבים זה לזה.

ב] ידבר נא עבדך דבר באזני אדני (מד, יט). ולכאורה תיבת דבר הוא מיותר, והיה לו לומר ידבר נא עבדך באזני אדני.

ונראה לומר בהקדם לבאר במה שדנו יוסף ויהודה להוריד את בנימין למצרים, ומה היה סברתם בזה. ואיתא במדרש תנחומא (פ"ד) ויגש אליו יהודה, זה שאמר הכתוב (ישעיה יח, יג) וסרה קנאת אפרים, כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה, לא אמרו אלא כנגד יהודה ויוסף. דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן בשעה שהיו יהודה ויוסף מתוכחין זה עם זה, אמרו מלאכי השרת זה לזה, כואו נרד למטה ונראה שור וארי מתנגחין זה עם זה, בנוהג שבעולם שור מתיירא מפני ארי, ועכשיו שור וארי מתנגחין ועומדין, והקנאה ביניהן עד שבא משיח, ע"כ. הרי אנו נוכחים לראות בפלוגתתם של יהודה ויוסף, שהיו בהם סודות טמירים ונעלמים.

ובן מבואר במדרש (נר"י פ"ג ג) שהשבטים אמרו שני מלכים

חמים קטרג שיתן ; הוא ; וסדים מים.

שאמר בר מן שקועה ים כי ; נח, ; ורכסת שיש ולכן

יה, כי ; כדין ; שנהרג ; וסבור ; לדונו

עבדך ; יו דבר ; כמו ,

אל-אביהם: ג וישראל אהב את-
 יוסף מפל-בניו פי-בן-זקנים הוא לו
 ועשה לו כתנת פסים: ד ויראו אחיו
 כי-אתו אהב אביהם מפל-אחיו
 וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם:
 ה ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו
 ויוספו עוד שנא אתו: ויאמר אליהם

לות אבוהון: ג וישראל
 רחם ית יוסף מפל בנאוי
 ארי בר חכים הוא לה
 ועבד לה כתונא דפסי:
 ד ורואו אחוהי ארי יתה
 רחם אבוהון מפל אחוהי
 וסנו יתה ולא צבן למלא
 עמה לשלם: ה וחלם יוסף
 חלמא ותוי לאחוהי
 ואוספו עוד סנו יתה:

רש"י

למה היה מגיד לציו, שהיו אוכלין מצר מן החי, ומולוין צנני השפחות לקרותן עצדים, ומשודים על העריות ושלשתן לקה, וישמטו שעיר עזים צמירמו ולא אכלוהו מי, (כדי שילקה צמירמו) ועל דצה שקפר עליהם שקורין לאחיהם עצדים, לעבד נמכר יוסף (מחלם קה י). ועל העריות שקפר עליהם, ומשח אשת אדונו וגו' (סס י): דבתם. כל לשון דצה פללדי"ץ בלע"ז. כל מה שהיה יכול לדצר צהם רעה, היה מספר: דבה. לשון דוצצפתי ישנים (שיר השירים י): (ג) בן זקנים. שגולד לו לעמ זקנתו, ואונקלוס מרגס צר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועצר מסר לו (צ"ד פל ה). דצר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו (סס): פסים. לשון כלי מלת, (שנת י): כמו כרפס ומלכת (מספר א) וכמו מלכת פסים (שמואל ב יג יח) דתמר ואמנון. ומדרש אגדה על סס צרומי שנמכר לפוטיפר ולקומריס ולישמעאלים ולמדיינים (צ"ד סס): (ד) ולא יכלו דברו לשלום. מתוך גנותם למדנו שצחם, שלח דברו אחת צפה ואחת בלג (סס ט): דברו. לדצר עמו:

תפארת יהונתן

ביאתו לארץ ישראל כנודע כי נעשה מזה בריה חדשה, ולכך לענין עקרה אין שני חוץ לארץ עולין מן חסנין (בראשית רבה ס"ח, יג), וא"כ חזר לתקופה הראשון דהיה שלם בגופו ואין בדבר שום גרעון, ואם חסרו כוחותיו אין זה שלם, וא"כ יוסף לכד שגולד מקודם נקרא זקונים. → (ד) ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מפל אחיו ולא יכלו דברו לשלם. הענין הוא דכתיב ויקרא י"ח, לא תשנא אחיך בלבבך הוכיח וגו', והיינו כשיש לאדם בלבו תלונה ותערומות על חבירו נתרבה השנאה יום ביומו, אבל כשמדבר ואומר לחבירו ראה מה זה שעשית לי, וחבירו יתנצל לפניו או שמודה לו ומכמיח אותו מבלי לעשות עוד כזה או סרה השנאה, ולכך צוותה התורה להוכיח ובוה יתכפל השנאה מלבבו ושב השלום למקומו, ואלו יכלו השכמים לדבר עמו היה נעשה שלום ביניהם, וזה ולא יכלו דברו לשלום. אבל בראותם כי ישראל אהב יוסף ביותר, וא"כ אם ידברו עם יוסף ישוב הדבר לאזני אביו ולרב אהבתו יצטרע, והצדיקים הללו לא בקשו לצערו. ולכך לא יוכלו לדבר אתו בזה, עד שהיה על ידי כן מתגולל השלום, וגדלה השנאה בלב יום ביומו הואיל ולא נילה אזנו כלל. L

(ג) וישראל אהב את יוסף מפל אחיו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. הרצון בזה כי בכור זקן מפל אחיו הוא לו לפי מחשבתו כי מחשבתו היה ביוסף וברחל, כמ"ש הוזהר (חאקניה ע"כ), וידוע כי יעקב היה נקרא לפי מעשה ובמחשבה הוא נקרא ישראל, ולכך נאמר (שמות ד, כ"ב) בני בכורי ישראל, במחשבת היה בכור. ולכך נאמר וישראל אהב את יוסף, ולא יעקב, ועשה לו כתנת פסים, היינו כי העבודה היה אז בבכורים, וא"כ היתה העבודה ביוסף, ולכך עשה לו בגדי כהונה כאמרם (יוסא ליה ע"כ) כהן שעשתה לה אמו כתונת פסים עובד עבודת יחיד, עיי"ש.

והנה קצת מפרשים פירשו בן זקנים כי נולד בוקנתו של יעקב אשר כבר חלש כח התאוה והמדת החומר, ולכך אין בולד כל כך מס"א, ויצה"ר אשר בעון חילול וכו'. והקשו הא בנימין נולד אח"כ ואותו היה לו לאהוב יותר. ונ"ל דס"ל להנהו מפרשים דהחל נתעברה מבנימין אחר שבא יעקב לשכם כנראה מקצת מדרשים, כי נתעכב שם בשכם, וכתיב בבואו לשכם (בראשית ל"ג, י"ח) ויבא יעקב שלם, ודרשינן (בראשית רבה ע"ט, ה) שלם בגופו, כי נתרפא ושב חזק לאיתנו הראשון ע"י שינוי השם מן המלאך, וע"י

תמידי חומי טורג
 ז"ל פירוש רבינו יהונתן
 בראשית רבה ר"ל א"י ר"ל ר"ל
 חנון ירושלים

= רבי חנינא סגן הפתנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו ורפי חנניא בן תרדיון אומר שנים שישבין ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר (תהלים א), ובמושב לצים לא ישב. אבל שנים שישבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראי ה' וילחשבי שמו. אין לי אלא שנים, מגין שאפילו אחד שישב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר, שנאמר (איכה ג) יושב בדרך וידם, פי נטל עליו: L

תקמינו זכרונם לברכה (פנתרין ז"א, ב) מרפיב חגר על הסומא וכו'. ונעניש השם יתברך עד שוב וינדפך וישוב למקום רוחו, ואחר כך גבוה מעל גבוה, עד מקום נשמתו, כמו שהיה אדם הראשון קדם החטא. ולימות המשיח יתבררו כל הנשמות, ויש אשר נתקנו עתה. וזהו מקור חיות האדם. וזה ענין תחית המתים. ולפי זה, יש מנה זריזות לתורה ועבודה. והוא שאל ידמה האדם מה לי לילך בגדולות. לזה אמר התנא תבחן איה מקום מדרגת גופך "מאין" וכו', "ולאין" וכו', ומכל מקום תדע כי תתן דין ותשבון, אלא ודאי כמו שאמרנו שהנשמה היא העקר, ואם כן מפאת נשמתך תוכל לעלות מעלה מעלה⁽²⁾, וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (תנא דבי אליהו רבה פרק כ"ה) לעולם לאמר אדם מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם וכו'.

הוי מתפלל בשלומה של מלכות.
 (התנא הקדוש הנה אשר מי בעת חרבן בית קדשינו (פנודע בסדר הדורות) על ידי הרומיים, ואשר רבת צרורנו. גם אז התרומם התנא יב. עיין מילואים אות לה.

האון ירי חיים נצ"ח מוואצין

רוח חיים פוק אבות

איקא וס ינו
 כן צ"ח אטעו

על כל פנים התפלה צריכה להיות לא על צער שלנו, כי אם על צער השכינה. וכמו שכתוב גבי חנה^(כ) (שמואל א א, י) שהיתה מרת נפש, עם כל זה ותתפלל אף על ה', וכמו שאמרו (ברכות ל"א, ב) "שהטיחה דברים כלפי מעלה", רצה לומר למה יגיע לה צער מזה. וכן לשבחו של משה דרשו רבותינו זכרונם לברכה (שם ל"ב, א) "אל תקרי אל ה', אלא על ה'". ועל דרך זה יובן מה שאמרו במשנה וכי ידיו של משה וכו' אלא כל זמן שמסתכלין כלפי מעלה, רצונם לומר, לחוש להפגם של מעלה, אז הנה גזברים ונוצחים. וכן יעצנו התנא הוי מתפלל בשלומה של מלכות שמים ובשלומה יתנה לה שלום.

ואמר שאלמלא מוראה וכו'.

כי כבר כתבתי כמה פעמים שיראת הענש מועיל שעל ידי זה לא יירא לא מחיות ופתגים. ותכלתי גרא מה' מוכן ומכרח לירא מקטן שבמזיקין. ולכך הוי מתפלל וכו', שעל ידי כך לא יבלע איש לרעהו, ואחרי זה ישוב הדבר מפני יראת הרוממות.

איש את רעהו וכו'.

ירצה פי כמה יותר גרועים מדגים שבים, שהגדול בולע את הקטן. אבל בבני אדם איש את רעהו, אף כי גדול הוא כמוהו (וכן פרש המדרש שמואל).

7 ← שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים.

רצה לומר ביניהם אין דברי תורה, אבל לומדין כל אחד בפני עצמו, והוא לאות כי כל אחד מתלוצץ על תורת חברו.

אבל שנים שעוסקים בתורה שכינה שונה ביניהם שנאמר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע".

ולא אמר "דברו", כי אם "נדברו", כי אם ילמדו יחד לשם שמים,

כא. עיין מילואים אות ער.

וַיִּצְאֲנֶה וַיִּבְקֶרְהָ וַיִּבְרַח אֶשְׁרֵי־קָדָה :
 וַיִּבְכְּכֶלְתִּי אֶתְךָ שָׁם בִּיְעוֹד חֲמִישׁ
 שָׁנִים רָעַב פֶּן־תִּוְרַשׁ אֶתָּה וּבֵיתְךָ
 וְכָל־אֶשְׁרֵי־קָדָה : וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם
 רְאוֹת וְעֵינַי אֶחָיו בְּנֵימִן בִּי־פִי
 הַמְדַבֵּר אֵלֵיכֶם : וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי
 אֶת־כָּל־פְּבוּדֵי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר רָאִיתֶם וּמַהֲרַתֶּם וְהוֹרְדֶתֶם
 אֶת־אָבִי הַנֶּהָ : וַיִּפֹּל עַל־צִוְיָאֲרִי
 בְּנֵימִן־אֶחָיו וַיִּבֶךְ וּבְנֵימִן בָּכָה עַל־
 צִוְיָאֲרִיו : וַיִּנְשָׁק לְכָל־אֶחָיו וַיִּבֶךְ
 עֲלֵהֶם וְאֶחָרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ :
 וְהִקְלַל נִשְׁמַע בַּיִת פְּרַעְהָ לְאֹמֵר
 בָּאוּ אֶחָיו יוֹסֵף וַיִּיטֵב בְּעֵינַי פְּרַעְהָ
 וּבְעֵינַי עֲבָדָיו : וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל־
 יוֹסֵף אָמֵר אֶל־אֶחָיְךָ זֹאת עֲשׂוּ מַעֲנֵנוּ
 אֶת־בְּעִירְכֶם וּלְכוּ־בָאוּ אֶרְצָה

אונקלוס

וענה ותורה וברח אשורי קדה :
 ויאזון יתה עמו
 עוד חמש שנים
 דלמא תתחמם
 ואגש ביתך
 י והא עיניכו
 אחי
 בלישנכו אנא
 עמכו : י והתחנן
 ית פל יקרי במצרי
 כל די חניה
 ותחננו ית אפא
 יד ונפל על
 דבנימין אחיה
 ובנימין בכא
 צואריה : ו ונישק
 אחיה ובכא
 ובתר פן מליצה
 עמיה : ו וקלא
 בית פרעה למימר
 אחי יוסף ושפר
 פרעה ובעיני עמיה
 ויאמר פרעה ליוסף
 לאחקה דא עבדי
 ית בעירכו
 אוברי צארעא

וַיִּתְחַן יוֹנָתָן בֶּן־עוֹזִי
 וַיִּנְשָׁק אֶת־כָּל־אֶחָיו
 וַיִּבְכְּ עֲלֵהֶם
 וְאֶחָרֵי כֵן דִּבְּרוּ
 אֶחָיו אִתּוֹ
 וַיִּקְלַל נִשְׁמַע
 בַּיִת פְּרַעְהָ
 לְאֹמֵר בָּאוּ
 אֶחָיו יוֹסֵף
 וַיִּיטֵב בְּעֵינַי
 פְּרַעְהָ וּבְעֵינַי
 עֲבָדָיו : וַיֹּאמֶר
 פְּרַעְהָ אֶל־
 יוֹסֵף אָמֵר אֶל־
 אֶחָיְךָ זֹאת עֲשׂוּ
 מַעֲנֵנוּ אֶת־
 בְּעִירְכֶם וּלְכוּ־
 בָאוּ אֶרְצָה

בעל השורים
 וכל אלוך רדס והסכסס את עמלס בני ל"ג כשיכרד ליהוסס
 ומקול הללוס כמד יהוסס : פן חוסס . ב' בעמ' כאל ואיך
 פססס פן חוסס זס"ס וקרעיס חלכס נומס ללמדך כל היסן
 חוסס נעשית קרעיס קרעיס וזהו אל חלכס שסס כס"ס
 וכן למר יוסף לעקב מוטב שסכס לנאן אף ללכס
 חוסס פן חוסס מחוסס ל לא חוסל ללמוד סס מעני חרעס :
 חוסס : ביעני' והכתיבו לכס חוסס : כי פי המדכר חלכס . כג'

אבן עזרא
 וכל חוסס : (יא) פן חוסס . כמו חכרת . וכן
 ונוס : (יב) כי פי . ידוע כי פה מוכרת וכאשר
 וזוהי ידוע ה"א העלס ליו"ד ועלס כמו כי פי לדיק
 לשון רבים ופי רשעיס . ובהתחכר זה היו"ד עס
 וכן המדכר חסרו האחד . כמו כי פי המדכר .
 וזהו מדכר בלסונס עמס בלא מליץ : (יד) נארי .
 רבים ויחיד . ועס חוספוס ו"ן אכן האל"ף לא
 עטנו . שימו משא . ומעועני חרס קרוב ממנו :

אבן עזרא
 וכל חוסס : (יא) פן חוסס . כמו חכרת . וכן
 ונוס : (יב) כי פי . ידוע כי פה מוכרת וכאשר
 וזוהי ידוע ה"א העלס ליו"ד ועלס כמו כי פי לדיק
 לשון רבים ופי רשעיס . ובהתחכר זה היו"ד עס
 וכן המדכר חסרו האחד . כמו כי פי המדכר .
 וזהו מדכר בלסונס עמס בלא מליץ : (יד) נארי .
 רבים ויחיד . ועס חוספוס ו"ן אכן האל"ף לא
 עטנו . שימו משא . ומעועני חרס קרוב ממנו :

אבן עזרא
 וכל חוסס : (יא) פן חוסס . כמו חכרת . וכן
 ונוס : (יב) כי פי . ידוע כי פה מוכרת וכאשר
 וזוהי ידוע ה"א העלס ליו"ד ועלס כמו כי פי לדיק
 לשון רבים ופי רשעיס . ובהתחכר זה היו"ד עס
 וכן המדכר חסרו האחד . כמו כי פי המדכר .
 וזהו מדכר בלסונס עמס בלא מליץ : (יד) נארי .
 רבים ויחיד . ועס חוספוס ו"ן אכן האל"ף לא
 עטנו . שימו משא . ומעועני חרס קרוב ממנו :

שפתי חכמים

וק"ל : ת ולא עלסון חכרת וסלות כמו חכרת וסוריסטו כי לא
 יתכן זה שפתי חס ליוסף להחיל לכל העס שכסע בני חרעס :
 מ [מח] ויחעס לי עמי קיסור יחיס לזה עס כי פי המדכר חלכס
 כלסון סקודס : כס"ק מדכתיב כסן לוארי ולא כתיב לוארי ונאמר כסר
 כסריס לוארי כנגדל השן מה הלן מקדס אף כסן מקדס : ג וס"ת
 דלמא כססוטו כסלמא עס שפי' לעיל בני יוסף עמס דכתיב לוארי
 דואר לי רביס ולא כתיב לוארי חלל כסן כתיב לוארי דלמא כססוטו .
 [מח] רכס"ס חרקי כזה . גס כזמנחא כזונה כסב לוארי לי יחיד
 ולא רכסו גמ' כס"ק דעגיל' וסוסה עמי חסס כזה לואריס הוי ליה
 לבטעין וסריס" דל"ג ליה שכן דרך הכתוב לקרות לואר לי רביס וכי'
 וכל מה שערס חרס"ס הוא לריק ול"ג דכתיב ל קח דריש מדכתיב בני
 אחיו ויבך עליסס ואלו בני יוסף ובנימין חזכיר לי לואר ש"מ לדרסס
 קחתי לרמז על כ"ה שנקרא לואר כיל' וסס שדכסן בני בנימין בני
 מקדסות ובני יוסף חמד לסי כסלמא הוי כך ולא נמכסן רביס ויחיד
 דרסו כן : ד עיין לעיל ססוק כ' מש"ס : ה וסוס סוטל יאל ללסיסי
 כלומר שיטענו הכסמות כסוססר ללסוקי סלל חרעס טענו את
 כסירכס כלומר שיחכמו את כסססס דל"ב נפקה ליה עיסיס (כס"ס) :

תו"א והכס עיניס עמיה
 ווארי בניסין חלכס

רש"י

אל אביו . ארץ ישראל נבחר מכל הארצות : (יא) פן
 ללמא תתחמסכן לשון מוריס ת ומעסיר : (יב) והתחנן
 רואות . כככודי וסאני אחיסס סאני מהול כסס
 סי המדכר חלכס כלסון הקודס (ככ"ר) : ועני
 בנימין . [מגילה יז] הסוה את כולס יחד לו
 לי שסאה על בנימין א אחי סהרי לא ה' כמכיר
 כלכי שסאה עליכס : (יד) ויפל על צוארי בנימין
 ויבך . על סני מקדסות ב סעתידין ליהוה כמלקס
 וסופו ליחרכ : ובנימין בכה על צואריו . על
 ג סעתיך ליהוה כמלקו של יוסף וסופו ליחרכ סו
 דיוקו של רש"י דכיוסף כתיב ויפול ויבך תרוחו
 מקדסות ולכך עסס כ' פעולות ע"ז הרמז . מסת
 ללא כתיב רכ ובנימין ככה פעולה חסס סלל חסס
 חורבן חמד . ועיין כזיאר ת"י ססס הוא כדל'
 שמתלה הוי כוסיס ממנו : (ס)
 טענו את בעירכס . ח

אבן עזרא
 וכל חוסס : (יא) פן חוסס . כמו חכרת . וכן
 ונוס : (יב) כי פי . ידוע כי פה מוכרת וכאשר
 וזוהי ידוע ה"א העלס ליו"ד ועלס כמו כי פי לדיק
 לשון רבים ופי רשעיס . ובהתחכר זה היו"ד עס
 וכן המדכר חסרו האחד . כמו כי פי המדכר .
 וזהו מדכר בלסונס עמס בלא מליץ : (יד) נארי .
 רבים ויחיד . ועס חוספוס ו"ן אכן האל"ף לא
 עטנו . שימו משא . ומעועני חרס קרוב ממנו :

י"ל דבישראל רק זה הוא חכם מי שמשפיל עצמו, ומשה רבינו שלא קם כמותו העידה המורה הקדושה (בהעלותך י"ג ג') שהי' עניו מכל אדם. ועל זה התפלה פרעה שיוסף שהי' חכם גדול השפיל עצמו ואמר בלעדי, שאין זכותו כלום רק אלקים יענה את שלום פרעה. ועל זה אמר אין נבון וחכם כמוך שזודיעו השם סמרייו והוא עניו ושפל רוח ואומר בלעדי.

☆

לו) הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני. וי"צ הכפילות נחש ינחש. - וגם מה זה שדייק איש אשר כמוני. - ומו יפלא האיך הוליא שקר מפיו [דזוודאי לא הי' מנחש ד]הלא אסור לבר ישראל לנחש.

י"ל דמבואר בסנהדרין (דף י"ו.) ורמב"ם (פרק ג' מהלכות סנהדרין ה"א), שאין מעמידין בסנהדרין אלא איש שידוע דרכי המכשפין, כדי שידע לדון אותם. ולפי זה [י"ל] הכוונה, נחש אם איש עושה כישוף, ינחש [איש] אשר כמוני שידוע כל המורה, כדי לברר שהוא מכשף, כי בקי [אני] בדרכיהם.

ויגש

לו) והנה עיניכם הרואות וגו' כי פי המדבר אליכם. וי"צ האיך שייך לשון ראוי על דיבור, וביהוד' מצינו להיפך שאחו לשון שמיעה, שאמר ידבר נא עבדיך דבר באזני אדוני.

י"ל (עפ"י) [בהקדס לפרש] דכתיב בפרשת ויחי (בראשית מ"ח כ"ג) ואני

נחמי לך שכס אחד על אחיך. י"ל שרמו לו בזה שאחיו הם לדיקים, רק הוא לפי ערך קדושתו מנא לפקפק עליהם.

דבספר דבש לפי (מערכת ד' אות כ"ב) הביא בשם ספר שערי אורה (שער א' דף ט"ו [דף י"א]) שדיבור הוא בחינת מידת הגבורה מעסקי תורה שבכתב, ואמירה מידת מלכות מעסקי תורה שבעל פה [עכ"ד]. ואיתא בזוה"מ (מולדות) שיוסף הוא בחינת תורה שבכתב, ובזוה"ק (מקץ) [איתא], שיוסף הוא בחינת זכר והשצטים בחינת נקיבה.

ובספר ישמח משה סוף פרשת אמור (ד"ה זילקוט א"ב) ובהפטורה לפרשת דברים (עה"פ לולא נד"ה עוד) איתא, דמורה שבעל פה רחמים ולכך כל הלכה למשה מסיני בא להקל, ותורה אמרה ארבעים יכנו ואתו רבן וצנרי חדא, וכן כתב [הישמח משה] בפרשת משפטים (עה"פ עין תחת עין) בשם האר"י זוק"ל, דמורה שבכתב הוא דין מפי הגבורה ותורה שבעל פה הוא רחמים, ולכך שורת הדין הי' עין ממש, רק תורה שבעל פה מקיל מלד הרחמים, על כן לא נכתב בפירוש כסף תחת עין [עכמ"ד]. ולזה רמו לו יעקב שאתה שכס אחד על אחיך, שאחיק בחינת תורה שבעל פה, ומיבת אחיק בגימטריא ל"ט, ואתה בחינת תורה שבכתב שהוא דין, אחד יותר על אחיך, ארבעים יכנו.

ולפי זה יומתק [למה אמר לשון ראוי על דיבור], דהא אמרו חזו"ל (גיטין ס:) תורה שבכתב אי אתה רשאי לאמרן

בעל פה, לכך שבכתב דיבר תורה, וכל העני כ"ט"ו), לכך נ מאחר שפי הכ בחינת ראוי כ בחינת תורה ש לאמרן בכתב, שישמע בעל פ אני בזה שאל י בחורה שבעל

לח) וידגו לנ שמיניו בחכמי בחכמי שום או ואמרו חזו"ל מכלום. והנה רש"י (ד"ה ואין את הקטן. וזה שהגדול נהנה ו

לש) שבעון ואפינס צישרא אותם, שהם בני ולא יכעסו. והו

(לז) ופרש"י שם העירות. - הרי

הרג"ש ב"מאן קראך צ"ל

בעל פה, לכך יוסף שהוא בחינת תורה שכתב דיבר עמהם כעין שהי' במתן תורה, וכל העם רואים את הקולות (שמוח כי ע"ו), לכך אמר והנה עיניכם רואות, מאחר שפי המדבר אליכם הוצרך להיות בחינת ראי' כל האותיות. ויהודה שהי' בחינת תורה שבעל פה שאי אמה רשאי לאמרו בכתב, דייק שידבר באזני אדוני שישמע בעל פה. - ועל ידי זה בטוח אני בזה שאל יחר אפך בעצדך, כי נמתק בחורה שבעל פה, ולא יהי' לך פקפוק עלינו.

L

ויחי

(ח) וידבר לרוב. יש לומר טעם על זה שהמשינן לדגים. הוא מפני שמנינו בחכמי ישראל מדה שלא מנינו בחכמי שום אומה, שהגדול לומד מהקטן, ואמרו חכ"ל (תענית ו.) ומתלמידי יותר מכולם. והנה במסכת ביצה (כ"ג.) כתב רש"י (ד"ה ואין נתיין) שדגים הגדול אוכל את הקטן. וזה משל נמרץ לחכמי ישראל, שהגדול נהנה וזוהן מן הקטן, לכך המשינן לדגים.

☆

(ט) שבערן ולוי אחים וגו' כי באפס וגו' אחלקם ביעקב ואפינאם בישראל. יש לומר שרצה לתקן אותם, שהם בעלי כעס שיגזרו על טבעם ולא יכעסו. והנה בלוי כתיב (דברים ל"ג י')

יורו משפטיך ליעקב ותורמך לישראל, ובשמעון אמרו חכ"ל (צ"ר ז"ט ו) שעשאן מלמדי תינוקות. ובאבות (פ"ג מ"ה) [איתא], ולא הקפדן מלמד. ועל כן מאחר שמוכרחין ללמד תורה לישראל יהי' מוכרחין לצטל כעסם.

☆

(ז) יששכר חמור גרם רובץ בין המשפחים. י"ל כי לימוד תורה לאסוקי שמעמחא אליבא דהלכתא הוא קשה מאד, מאחר שיש בכל ענין מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, ולפעמים החילוק [הוא] רק כחוט השערה. ואמרו חכ"ל (מגילה ו.) שצריך סיעמחא דשמיא לברר הלכה לאמיתה, וכן דרשו חכ"ל (סנהדרין ז"ג:) עה"פ (שמואל א י"ח י"ד) ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וד' עמו, שהלכה כמותו [שעל ידי שד' הי' עמו זכה שהלכה כמותו]. וזה שאמר רובץ בין המשפחים, (ל"ז) שיש בכל דבר שמי דרכים, וצריך לברר איזה דרך האמת, לזה ויט שכמו לסבול.

☆

(זא) אר יאמר. [בהקדס לצאר] מה שאמרו חכ"ל בסנהדרין (ע"א:) כינוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם ופיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם. וי"ל דיצירת האדם היה שלא יפסיק רגע מעבודת השי"ת, אמנם אמרו חכ"ל (נרכות ל"ה:) הרבה עשו כרצי שמעון בן יוחאי ולא

שיש לפניו כמה דרכים, וזהו הרמז כאן שיש לו ב' דרכים לברר השמעתתא.

(לז) ופרש"י שם רובץ בין התחומין בתחומי העירות. - הרי שבין המשפחים הוא מקום